

Jagtvejens Asyl

Prinsesse Charlottes Gade 59. 2200 København N Tel: 35370626
jagt-asyl@mail.tele.dk jagtvejensasyl.dk

Praksisbeskrivelse - Legepraksis

20.12 2023

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse	1
Jagtvejens Asyls legepædagogik	2
Indledning	2
Mål for børn og medarbejdere	4
Leg og legens betydning og funktion i børnenes liv	6
Tilknytning og tryghed som forudsætning for leg	14
Tryghedscirklen	14
Barnets legeudvikling fra 0-3 år	16
Aleneleg	18
Parallel leg	18
Synkronleg	18
Social fællesleg	18
Rolleleg	18
De voksnes positionering og grundpositioner i leg	19
De 3 forskellige legepraksisser	21
Selvinitieret leg	22
Case om selvinitieret leg	24
Guidet leg	25
Case om guidet leg	26
Styret leg	27
Case om styret leg	27
Legemiljøer	28
Rum og Indretning af fysiske legesteder og legemiljøer	28
Pædagogfaglige redskaber til undersøgelse af leg og legekultur	31
De fem kendetegn ved legende læring	31
Legedeltagelsespositioner: Børns roller og positioner	33
Case om legedeltagelsespositioner	35
John Halses popularitetscirkel: Status og hierarki	36
Dion Sommers adfærdstypologi	38
Samværskompetent adfærd (aktiv reaktion).	39
Selvmarkerende adfærd (overaktiv reaktion).	39
Konformitetspræget adfærd (overtilpasset)(passiv reaktion).	41
Sprogtrappen og Alle Med	42
Sprogtrappen	42
Alle Med	43
Forældresamarbejde om børnenes legeliv	44
Indledning	44
Dialog og sparring med forældre i forældresamarbejdet omkring leg og legende læring	45
Mål for forældresamarbejdet om leg	47
Platforme for forældresamarbejdet omkring leg	49
Leg og læreplanerne	51

Alsidig personlig udvikling	52
Social udvikling	53
Kommunikation og sprog	54
Krop, sanser og bevægelse	57
Natur, udeliv og science	58
Kultur, æstetik og fællesskab	59
Litteraturliste	61

Jagtvejens Asyls legebædagogik

Indledning

Vi har i Jagtvejens Asyl siden 2018 arbejdet med udviklingen af et vidensbaseret projekt om legebædagogik. I perioden november 2022 - november 2023 har vi ydermere arbejdet med et aktionslæringsprojekt om forældresamarbejde om børns legeliv.

I Jagtvejens Asyl har vi særligt fokus på legen, da legen er barnets dominerende virksomhed og altafgørende for, hvordan barnet lærer at forstå sin verden – og skaber sin selv- og identitetsdannelse.

I den nye styrkede læreplan fra 2018 har legen fået en markant og betydelig plads. I læreplanen står der, at legen og legende tilgang til læring er udgangspunktet for de læringsprocesser, som barnet indgår i. Legen bliver beskrevet som grundlæggende for børns sociale og personlige udvikling, idet legen fremmer både nysgerrighed, fantasi, virkelyst, selvværd, identitet, sprog, sociale kompetencer og fællesskaber blandt børnene. Derfor har legen en værdi i sig selv og skal være en gennemgående del af dagtilbuddet.

I Jagtvejens Asyl har vi siden 2018 haft systematisk og målrettet fokus på det pædagogiske arbejde med leg og legens 3 praksisformer: Styret leg, guidet leg samt børneinitieret leg samt de forskellige voksenpositioner i disse. Vi har i denne proces samarbejdet med Cand.psych. Suzanne Krogh, der har speciale i børns udvikling, om at forstå leg, give plads til leg, beskytte leg og deltage i leg: at styrke legen i barndommen - og medinddrage og samarbejde med forældrene omkring deres barns leg, legevilkår og legeudvikling.

Legende læring og legende tilgang skal gennemsyre alle 3 livs- og læringsrum i dagtilbuddet; Både voksenstyrede og voksenguidede legeaktiviteter, men også andre aktiviteter, samt rutiner og børnenes selvinitierede lege.

Børns spontane og selvorganiserede leg skal både anerkendes og respekteres, samt gives betydelig plads i hverdagen i dagtilbuddene. Samtidig er det de voksnes ansvar at have opmærksomhed på, hvordan

legefællesskaberne udvikler sig blandt børnene. Derfor kan voksne også rammesætte leg, så alle børn trives i deres roller og lege-deltagelsespositioner, og prøver nye roller og sociale kombinationer. Guidede Lege, som er rammesat og guidet af voksne, giver blandt andet gode muligheder for at inddrage børn, der eventuelt står uden for legen; de børn, der aktuelt befinder sig i de mere udsatte positioner i børnelegekulturen.

Samtidig stadfæstes det i Den nye styrkede læreplan, at dagtilbuddet skal medinddrage forældrene i et samarbejde omkring børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse, og således også børnenes leg og legeudvikling:

Det pædagogiske personale og ledelse har ansvar for at inddrage forældrene i et samarbejde omkring børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse... Dagtilbuddet forpligter sig på at medinddrage forældre... (Børne- og Undervisningsministeriet, 2018).

Vi indleder vores praksisbeskrivelse om leg med at formulere et afsnit om leg og legens betydning og funktion i børnenes liv. Dernæst beskriver vi Tryghedscirklen (tilknytningsteori), idet etablering af tilknytning til de voksne i dagtilbuddet og derigennem etablering af tryghed, er forudsætning for børnenes leg, og dermed legeudvikling. Efterfølgende beskriver vi legens udvikling for det 0-3 årige barn, og derefter følger et afsnit om voksnes positionering og grundpositioner, efterfulgt af et afsnit om de tre forskellige legepraksisser vi arbejder med. Derefter beskriver vi de analysemetoder og de pædagogiske redskaber som vi anvender i relation til vores legepædagogik. Dernæst skriver vi om legemiljøer, rum og indretning. Afslutningsvis kobler vi forældresamarbejdet og dets betydning på vores legepraksis, og endelig slutter vi af med læreplanstemaerne, med udgangspunkt i leg.

I Jagtvejens asyl har vi valgt at have en legepædagogisk profil, og er derfor en lege-institution, hvilket betyder, at legen fylder rigtig meget i vores institution i hverdagen. Vi arbejder målrettet og systematisk med at give plads til leg i hverdagen og skabe gode legemiljøer samt observere og analysere leg. Det gør vi både i forhold til børnene og deres legehandlinger og legekompetencer, men også vores egne fagprofessionelle legepraksis; legehandlinger og legekompetencer - til

stadighed i relation til de børn og de børnegrupper vi aktuelt har og arbejder med i vores institution, og de behov de har. Vi vil derfor indlede med at anskueliggøre de forskellige vigtige betydninger og funktioner som legen har for børnene og deres trivsel, udvikling, læring og dannelse - samt relationer og deltagelsesmuligheder i hverdagen.

Da vi er en legeinstitution, har vores forældresamarbejde naturligt også et særligt fokus på leg, og på hvordan vi hver især og sammen som fagprofessionelle og forældre kan arbejde sammen omkring at styrke og understøtte barnets legeliv, legeudvikling og legekompetencer.

Mål for børn og medarbejdere

Mål for børnene	Mål for medarbejderne
At alle børnene har et godt legeliv med tid og ro til at lege uforstyrret	At alle medarbejdere har en relevant faglig viden om leg, legemiljøer og børns legeudvikling
At alle børnene har adgang til relevante og brugbare legemiljøer	At alle medarbejdere har fokus på og understøtter legen i hverdagen
At alle børnene har adgang til og deltager i relevante legefællesskaber med andre børn og voksne	At alle medarbejdere har relevante legekompetencer eller er i en faglig læringsproces omkring det
At alle børnene understøttes relevant i deres legeudvikling	At alle medarbejdere praktiserer alle 3 lege-praksisser og deltager i leg

<p>At alle børnene har eller kommer i besiddelse af de relevante legekompetencer de har brug for i forhold til den alder de har</p>	<p>At alle medarbejdere kan eller er i en faglig læringsproces omkring at observere og analysere leg, legeudvikling, legekompetencer, legefællesskaber og legemiljøer</p>
---	---

Børnemålene er formuleret i venstre kolonne, og i højre kolonne beskrives de mål og kompetencer, som medarbejderne i Jagtvejens Asyl, arbejder med og har fokus på at fastholde og videreudvikle, for at opnå de pågældende børnemål.

Gennem processen i arbejdet med projektet, blev det klart for os, hvor vigtigt det er at understøtte børnenes legeliv, legeudvikling og legekompetencer, og dermed prioritere tid til legen i den pædagogiske organisering af arbejdet. Det bliver derfor også en nødvendighed for os, at nye medarbejdere bliver introduceret til arbejdet med understøttelsen af børnenes legeliv, legeudvikling og legekompetencer, via løbende vejledninger og afprøvning af aktioner, men også at personalegruppen som helhed afprøver aktioner og har løbende vejledninger i Jagtvejens Asyls legebædagogik til fastholdelse og udvikling af viden og kompetencer.

Derfor vil vi være særlig opmærksomme på at videreføre vores eksisterende kultur i huset, hvor udvikling af vejlederkompetencer, gennemførelse af vejledninger og afprøvninger af aktioner er en naturlig del af arbejdet og pædagogikken.

Ovenstående mål er udarbejdet som redskab i arbejdet med legebædagogikken i Jagtvejens Asyl.

Leg og legens betydning og funktion i børnenes liv

Leg er særdeles vigtig for børnene, børnelivet og deres trivsel, og fremmer mange vigtige aspekter i deres udvikling og læring. Men hvad sker der når børnene leger? Der sker mange ting, og legen understøtter mange sider og kompetencer hos børnene. Fra et voksenperspektiv

styrker den både deres trivsel, udvikling, dannelse og læring. Men fra et børneperspektiv, leger børn fordi det er lystfyldt at lege, og ikke fordi de lærer, men de lærer samtidig en masse, når de leger, selvom det ikke er derfor, de gør det. I dette afsnit vil vi i det følgende formulere, hvad der sker, når børnene leger, og hvilke dimensioner og kompetencer, der styrkes hos dem, når de leger.

- Børnene undersøger, udforsker og afprøver sig selv, hinanden og verden, og får indflydelsesmuligheder på deres liv samt udvikler deres vovemod og risikoberedskab gennem legen:

“Hvis du bruger et øjeblik på at kigge på, hvordan små børn leger, vil du bemærke, at de lader til at gentage deres handlinger. Kig nærmere efter, og du kan se, at de i virkeligheden afprøver, eksperimenterer og justerer deres forsøg. Legesituationer er en tryk ramme, hvor børn kan prøve sig frem og tage risici, hvor de oplever medbestemmelse, og styrer deres egne aktiviteter”
(Jensen, et al., 2019, s. 6).

- Børn bliver klogere på sig selv og andre samt verden gennem legen. Når børnene leger, styrkes både deres evne til at mærke sig selv og blive mere klar på egne følelser, behov, ideer og perspektiver; deres personlige intelligens. Derudover styrkes deres evne til at mærke andre og deres følelser, behov og perspektiver; deres sociale intelligens. Børnene trænger ind i verden og tilegner sig verden, og gør noget ved den, når de leger, og bliver medskabere af den.
- Børnene danner relationer til og venskaber med hinanden. Det er først og fremmest gennem legen, at børnene danner relationer og fællesskaber med hinanden. Når vi understøtter legen og giver børnene gode legevilkår - og miljøer samt deltager i legen i forskellige positioner, forstærker vi samtidig børnenes mulighed for at danne relationer og venskaber med hinanden. Disse relationer og venskaber er vigtige for børnenes livskvalitet, trivsel, deltagelses-, udviklings- og læringsmuligheder. Hvis børnene ikke er en del af børnelegekulturen, havner de typisk i udsatte positioner, hvilket reducerer deres trivsel og selvværd samt

deltagelses- og læringsmuligheder.

- Børnene overskrider virkeligheden i legen. I legen kan de være og blive til, hvem det skal være, og gøre hvad de har lyst eller brug for. De kan flyve, blive mor, være storebror og have en hund.
- Børn udtrykker indtryk i legen. I dag får børn mange indtryk i deres liv, da de tidligt lever deres liv i mange arenaer, og der foregår meget i deres liv. Medier er også, i stigende grad, en del af deres erfaringsliv, og består ofte af mange hurtige indtryk, hvilket øger antallet af indtryk. Børns liv består derfor typisk af mange indtryk i dag, også nogle gange af for mange, i forhold til hvad de har af udtryksmuligheder i deres liv. Legen er et udtryksrum og er derfor et fantastisk rum til at balancere alle de indtryk, moderne børns liv ofte består af. I legen får de mulighed for at sortere og bearbejde de indtryk, de har fået, gøre noget ved dem og få dem placeret eller smidt ud af systemet. Hvilket er balanceskabende for deres mentale sundhed.

Et par små fortællinger fra hverdagen i Jagtvejens Asyl, der illustrerer, hvordan det kan se ud i hverdagen:

I Jagtvejens Asyl holder vi morgensamling. Børn og voksne sidder i en rundkreds og synger 4-5 sange. Børnene spejler sig i hinanden og danner begyndende relationer. Vi synger bl.a. "Navnesangen", hvor vi synger om dem, der er til stede. En anden af de sange, vi synger, er "Fingrene de kravler".

I en sådan morgensamling får børnene nogle forskellige indtryk. Disse indtryk vil de efterfølgende udtrykke eller bearbejde, hvis de får mulighed for det, og derigennem skabe mening og lagre det og måske også bruge det og arbejde videre med det.

Det følgende er eksempler på, hvordan det konkret kan foregå og se ud:

Mette (1,5 år) har deltaget i morgensamlingen og går efterfølgende ind i et andet rum, hvor en voksen forinden har lagt nogle dukker og bamser og et tæppe frem på gulvet. Mette sætter sig straks på tæppet og samler dukker og bamser omkring sig. Hun begynder at synge "Fingrene de

kravler”, så godt hun kan og laver de fagter, som lige er anvendt ved morgensamlingen. Hun sætter på skift bamser og dukker på sit skød, mens hun synger.

På 1. sal havde vi i en måned holdt en del fødselsdage og afslutningsfester for børn, der skulle i børnehaven. Disse fester indeholder flere traditioner, bl.a. at vi putter frugtfarve i vandet, som børnene får at drikke. Disse festlige traditioner giver børnene nogle forskellige indtryk, som de så efterfølgende forfølger og udtrykker i deres leg som i det følgende lille eksempel:

En formiddag i starten af september leger Fie (2,1 år) selvinitieret leg på stuen. Hun leger parallel-leg i legekøkkenet sammen med 1-2 andre børn. Hun finder en lille kande og en rød legetøjs dåse. Hun ryster dåsen over kanden og siger “putter frugtfarve i”. Derefter leger hun, at hun hælder kandens indhold op i en kop.

Det kan også være indtryk fra livet i deres familier, at børnene efterfølgende udtrykker sig ud fra som i følgende lille fortælling fra en formiddag på en stue:

Nogle børn leger, de kører i bus. De har sat nogle stole op på en række, og Carla (2.3 år) sidder forrest og er manuskriptforfatter i legen. Hun siger: “Så, nu er vi i skoven, kom, nu finder vi blåbær”. Børnene går rundt på gulvet, og Carla samler en plastikpude fra gulvet og bærer rundt på den. Hun siger: “Nu har jeg fundet blåbær”, og hun fortsætter rundt i rummet med plastikpuden i armene. Legen varer et godt stykke tid, hvor børnene går rundt og hopper på puder, og nogen går over til Carla med ting. “Det er flere blåbær,” siger Carla, mens barnet hun taler til, viser stor begejstring.

Om eftermiddagen fortalte Carlas far, at familien har været i skoven i weekenden og finde blåbær, som de plukkede.

I denne leg udtrykker og bearbejder Carla indtryk i sin vuggestue, indtryk hun fik på en tur i skoven med sin familie i weekenden, og arbejder videre med dem - og skaber sammenhæng mellem sine to primære livsrum: Hjemmet og dagtilbuddet.

Således får børn mulighed for at gentage, gennemleve, bearbejde og gen- og nyskabe forskellige og til tider også lidt svære eller uforståelige oplevelser og hændelser i deres liv gennem leg - og på tværs af livsrum. Dvs. at legen også fungerer som en følelsesmæssig ventil for børnene, og styrker deres emotionelle udvikling og balance. Man kan også sige, at legen giver spændingsreduktion og angstreduktion for børnene, og at legen kan betragtes som en slags terapirum - ligesom søvnen og de drømme, der muliggøres her i øvrigt.

Gode legevilkår og -miljøer i både dagtilbud og hjem giver barnet mange fordele i dets liv, både trivsels- og livskvalitetsmæssigt, men også udviklings- og læringsmæssigt, idet legen fremmer og styrker grundlæggende og vigtige dimensioner i barnets liv, for eksempel:

- Barnets selv- og identitetsdannelse, herunder kerneselv, styrkes i legen. Gennem legen danner barnet sig selv, sit selv og sin identitet - man kan tale om, at legen fungerer som et identitetskonstruktionsredskab for børnene: Hvem er jeg, og hvem vil jeg gerne (øve mig i at) være og blive, og hvem er du, og hvem vil du gerne (øve dig i at) være? Barnets selv- og identitetsdannelse er barnets kerneopgave, og derfor også vores vigtigste opgave at understøtte, og legen indgår helt centralt i denne proces. Derfor har vi også et meget stort fokus på leg hos os, og på hvordan børnene sætter sig selv i spil i legen, og hvordan vi sætter os selv i spil som fagprofessionelle i forhold til den, og hvad vi kan se, der aktuelt er behov for fra vores side.
- Barnets forhandlings – og samværskompetencer styrkes også i legen. Leg kræver og fremmer samværskompetence for at legen kan etableres, fastholdes og udvikles. Når børn leger, forhandler de også legetemaer, legerekvisitter, roller, positioner og relationer. Disse forhandlinger er centrale for at få legen i gang og få den til at fungere og være vellykket. Det er afgørende for legen, at børnene kan forhandle ligeværdigt og jævnbyrdigt, og at de voksne er tæt nok på legen til at følge med i børnenes forhandlinger og positioneringer, og evt. bidrage med redskaber til de børn, der periodevis har brug for det.

- Barnets fordybelse- og koncentrationskompetencer styrkes også i legen. Samtidig styrkes evnen til at fortabe sig, hengive sig og afgive kontrol, altså at være eller komme i flow, som er en særlig tilstand, hvor tid og rum ophører med at eksistere situationelt, og som også er balanceskabende for den mentale sundhed og trivsel. Denne dimension har også stor betydning for legens udfald og succes, og for barnets selvdannelse og læreprocesser. Børnenes muligheder for at fordybe sig i leg og komme og forblive i flow er derfor også et vigtigt fokusfelt for os, og vi er derfor også opmærksomme på at understøtte dette gennem vores pædagogiske (lege)praksis.
- Barnets fantasi og kreativitet og evne til at eksperimentere styrkes og udvikles også i legen. Med andre ord: Evnen til innovation, at initiere og skabe nyt. Denne dimension er både en forudsætning, men fremmes samtidig i legen. Og børn har et stort behov for at kunne bruge deres fantasi og eksperimentere og udforske; børn er grundlæggende nysgerrige, og skal mødes med gode muligheder for at få lov at forfølge denne grundlæggende nysgerrighed og trang til at udforske og skabe. Her er legen et fantastisk redskab til at give muligheder for det og nære deres fantasi og mulighed for at eksperimentere. Ud fra et voksen- og samfundsmæssigt perspektiv giver det også i høj grad mening at tage udgangspunkt i legen som hverdagens omdrejningspunkt i dagtilbuddet. Denne dimension er endog meget væsentlig i nutidens og ikke mindst fremtidens samfund, hvor der vil være et stort behov for at styrke mental sundhed, tænke nyt og udvikle nye løsninger.
- Barnets højere psykiske funktioner styrkes i legen. Når børnene leger, understøttes og udvikles deres abstrakte tænkning, selvregulering, mentalisering, planlægning og organisering. Barnets evne til selvregulering og til at mentalisere er afgørende for dets evne til at håndtere deres hverdagsliv og kunne begå sig i fællesskaber med andre. Her er legen også et vigtigt redskab, der understøtter disse sider af barnets udvikling, hvilket har stor betydning for dets trivsel, udvikling, læring og dannelse samt relationer og deltagelsesmuligheder i verden.

- At lege understøtter også barnets udvikling af selvstændighed, selvhjulpenhed, handleevne, aktørposition og selvværd. I leg kan børnene meget mere, end de kan "i virkeligheden", og det trækker deres udvikling fremad samtidig med, at de ofte i legen får brug for at øve sig på forskellige ting, som de har brug for i deres leg for at de kan realisere dem og få dem til at fungere og blive en succes. Leg er en rigtig god succes-skaber, der kan virke meget positivt på både barnets handleevne, trivsel og selvværd. Der er mange ting, små børn ikke kan, som de kan se andre omkring dem i deres liv kan. Men det barnet ikke kan, kan det i legen eller de kan i hvert fald lege at de kan det, hvilket betyder at legen er en rigtig god succes-skaber. Og med succes kommer selvværd, og barnets selvværd er afgørende for både dets trivsel, udvikling, læring og dannelse.
- Barnets evne til problemløsning og konflikthåndtering styrkes også i legen. Når børnene leger, giver det øvelse i problemløsning og konflikthåndtering, idet der løbende opstår ide- og behovs-/interesse forskelligheder samt misforståelser mellem børnene i legen. Ideer og behov kan være forskellige, misforståelser opstår, og situationer må løses og håndteres for, at legen kan fortsætte. Det har børnene en stor interesse i, da det er særdeles lyst- og meningsfyldt at lege for dem. Dette betyder, at der er en indbygget motivation i legen for at løse de konflikter, der opstår. Når de voksne deltager og agerer kompetente rollemodeller for børnene - herunder når de udøver konflikt medierings arbejde - giver det børnene øvelse i både samspil, problemløsning og konflikthåndtering. Endvidere giver det børnene redskaber til efterhånden også selv at blive bedre til at forstå og håndtere de konfliktsituationer, der opstår i leg. Redskaber og kompetencer som de både kan bruge her og nu i deres liv, men også i et på sigt perspektiv - i deres børnehaveliv, skoleliv, uddannelsesliv og arbejdsliv - og liv i hjemmet. Derfor har vi også et særligt fokus på konflikter og konflikthåndteringspædagogik, og arbejder systematisk med at observere, indhente data, analysere og reflektere konflikter, der opstår og hvordan vi sætter os selv i

spil i dem og bliver klogere af dem, og omsætter den viden i praksis - både i vores legekædagogik, men også bredere set.

- Børnenes legekompeterer forudsættes og fremmes også gennem øvelse og deltagelse i leg. Det kræver tid og støtte at lære at lege og indgå i og udvikle leg. De børn, der befinder sig i mere udsatte positioner - de perifere eller marginaliserede positioner -, får ikke øvet sig så meget i at lege, som de andre børn gør, og dermed får de ikke styrket deres legekompeterer i samme omfang. Derudover kan de komme til ikke at blive en del af eller have i periferien af eller uden for børnenes legekultur og legefællesskaber.

Derfor er det særdeles vigtigt, at vi tidligt i børnenes liv kigger efter og identificerer børnenes legekompeterer og, at vi får handlet hurtigt og understøttet deres udvikling af legekompeterer, så det ikke bliver en ond cirkel for barnet. Hvis barnet ikke er med i legen eller ikke er med i så høj grad som de andre børn, får det ikke den øvelse som de andre børn får, altså øvelse som styrker deres legekompeterer.

Vi arbejder således systematisk med at observere og analysere både det enkelte barns og de forskellige aktuelle børnegrupperes legeliv, legekultur, legeudvikling og legekompeterer. Med henblik på at afdække deres behov for legerelationer, legemiljøer og legeunderstøttelse fra vores side.

Et barns trivsel hænger typisk sammen med barnets legeeve og deltagelsesmuligheder i legebørnekulturen. Jo bedre positioneret barnet er i legekulturen, jo bedre legekompeterer vil barnet typisk have, og jo bedre vil det typisk trives i sit liv. Jo højere trivsel barnet har – jo højere legeeve. Jo lavere trivsel barnet har – jo lavere legeeve.

For at børn kan udvikle deres legeeve og legekompeterer - udover tid, øvelse og understøttelse af leg - er det endvidere vigtigt, at børnene har et liv, som er overskueligt, gennemskueligt og trygt -, idet overskuelighed, gennemskuelighed og tryghed er afgørende for barnets

sikkerhed, ro og tilknytning og mod til at turde tage næste skridt og give sig i kast med at prøve noget nyt og ukendt - herunder nye og ukendte lege og legefællesskaber. Det er derfor nødvendigt for børn at opleve, at de voksne er tilgængelige, nærværende og understøttende på åbne anerkendende måder.

Jo stærkere følelse børn har af at høre til og blive set og mødt, og at der altid er voksenhjælp at hente, jo bedre bliver børnenes evne til selv at turde begive sig ud fra de voksne, og undersøge, udforske og afprøve og finde løsninger. Dette illustrerer Tryghedscirklen, som bliver uddybet nærmere i følgende afsnit: *Tilknytning og tryghed som forudsætning for leg*.

Når vi er tilgængelige, nærværende og observerende i legen, får vi mere viden om, og kan herfra bedre understøtte børnenes legekompetencer og legeudvikling og børnelegekultur (se nærmere under kapitlet "Pædagogfaglige redskaber til undersøgelse af leg og legekultur" under afsnittet om Dion Sommers adfærdstypologi).

Vi kigger efter leg, observerer leg samt skaber og deltager i leg i forskellige deltagelsespositioner, og har i særlig grad fokus på leg, der er præget af intensitet, fordybelse, optagethed og gentagelse. Det er her vi kan se, at børnene for alvor har noget i spil, og det der foregår derfor er betydningsfuldt for dem.

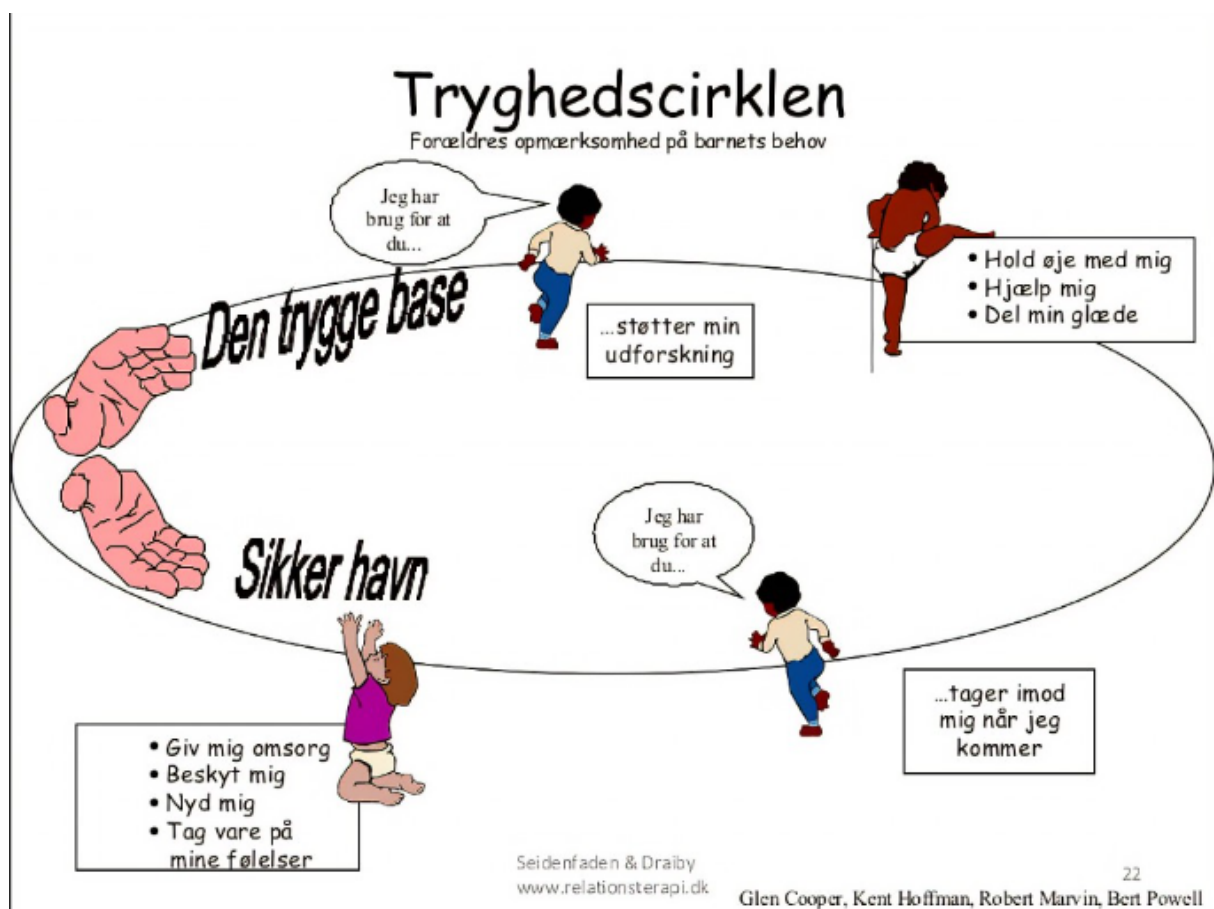
Når vi har fagligt fokus på og observerer børnene og deres leg og de lege, vi leger med dem, får vi vigtige data om børnenes perspektiver, legeudvikling, relationsdannelse og aktuelle og nærmeste udviklingszoner, også i forhold til leg. Data som vi kan bruge til at udforme vores legemiljøer og legebæredaglig - og forældresamarbejde omkring legen.

Vi forsøger så vidt muligt i hverdagen at beskytte legen mod udefrakommende forstyrrelser, både børnenes selvinitierede lege samt de guidede og styrede lege, vi initierer og faciliterer og inviterer børnene ind i.

Tilknytning og tryghed som forudsætning for leg

Tryghedscirklen

I Jagtvejens Asyl arbejder vi med det pædagogiske redskab, Tryghedscirklen, som er udarbejdet af de amerikanske psykoterapeuter Kent Hoffman, Glen Cooper og Bert Powell, og bygger på mange årtiers forskning inden for børns tilknytning og udvikling (Brandtzæg, et al., 2016, kap. 1). I Tryghedscirklen positionerer den voksne sig som en tryk base, barnet kan søge ud fra, og gå på opdagelse ud fra.

Vi er både fysisk og mentalt nærværende, og opmærksomt til stede for børnene. I praksis betyder det at vi sætter os på gulvet i øjenhøjde med børnene og bliver der, da børnene altid vil kigge sig over skulderen og søge tilbage, hvis de bliver utrygge eller får behov for opmuntring, hjælp eller andet.

Når børnene begynder hos os, fokuserer vi i starten på at få opbygget og etableret et trygt tilknytningsmønster. Vi fokuserer på at få os installeret som en tryk base for børnene, således at de kan bruge os til at få mod på at søge ud i verden og til at søge tilbage til os når de har behov for det. Vi er derfor meget opmærksomme på at være nærværende og opmærksomt til stede sammen med dem og få dannet en god relation og tryk tilknytning til dem og være opmærksomme på, hvornår de har behov for hvad; hvornår de har behov for understøttelse til at søge ud i verden og gå på opdagelse i den, og hvornår de har behov for understøttelse til at vende tilbage og blive mødt, i det de har behov for i den forbindelse.

En tryk tilknytning til de voksne, er barnets udgangspunkt for at danne trykke tilknytninger til de andre børn og for at begive sig ud i verden, og gå på opdagelse og lege med de andre børn.

Barnets legeudvikling fra 0-3 år

Børn er, fra de fødes, til stede i verden og interagerer socialt i den med sine primære omsorgspersoner (Stern, 2000, kap. 3). De første måneder handler dog meget om at etablere nogle gode spise- og sove rytmer og rutiner for barnet, så det også har kræfter og overskud til at interagere socialt med sine omsorgspersoner - være i verden i den tilstand som Stern kalder årvågen opmærksomhed, og som er forudsætningen herfor. Et træt barn eller et sultent barn har ikke forudsætningen for at interagere socialt.

Det er også vigtigt, at barnet hver dag har adgang til alene-stunder, for eksempel på sit legetæppe, hvorfra det kan ligge og kigge ud på verden og bruge sin krop frit og bevæge sig.

Allerede efter 2-3 måneder eller lidt tidligere sker der et dramatisk udviklingsspring i barnets liv, her fødes barnet for alvor socialt, og barnet kan nu indgå i og har brug for at indgå i egentlige sociale og kommunikative udvekslinger i form af ansigt-til-ansigt-samspil med turtagning med sine primære omsorgspersoner, og barnets knirkelyde ændrer sig nu til pludren (Stern, 2000, kap. 4).

Man taler her om, at legen kan fødes på puslebordet allerede på dette tidlige tidspunkt inden for det første halve leveår.

Disse intense ansigt-til-ansigt-samspil med kommunikation på højt plan kan udvikle sig til leg, f.eks. i form af titte-titte-bøh-leg, hvor den voksne forsvinder ned under puslebordet eller tager en stofble op og forsvinder bag den - og dukker frem igen - til barnets store fryd og glæde.

Barnet begynder efterhånden at ligge og lege selv på sit legetæppe, eksempelvis med det legetøj, som er tilgængeligt. Barnet indgår derfor allerede ret hurtigt i sit liv i både alene leg og social leg med andre, hvilket betyder, at barnets legeliv- og udvikling må være et fokusområde, vi har som voksne og agerer aktivt og relevant i forhold til allerede fra dette tidlige tidspunkt i barnets liv.

Barnet lærer ikke at lege af sig selv, barnet lærer at lege gennem at interagere med sin omverden, i første omgang sine primære omsorgspersoner, i anden omgang de fagprofessionelle og de andre børn, når de begynder i dagtilbuddet, men fundamentet lægges i hjemmet under barslen. Forældre må derfor tage initiativer til leg, fra når barnet er lille, og følge barnets initiativer til leg og legende samspil i dets første leveår. Samt fortsætte med at lege og indgå i legende samspil med barnet også efter, barnet er begyndt i dagtilbud. Og samarbejde med dagtilbuddet omkring deres barns leg, legevilkår og legeudvikling.

I 5-6 måneders alderen sker der igen et spring (omend et lidt mindre et af slagsen end det forudgående og det næste, der ligger i 7-9-måneders alderen), hvor barnets motoriske udvikling nu også tager et stort spring; barnet bliver nu meget optaget af ting og sager i verden; at få fat på dem, og prøve at bevæge sig for at få fat i dem, og undersøge dem, røre ved dem, manipulere dem, få dem ind i munden, prøve at give slip på dem, tage fat i dem igen osv. (Poulsen, 2008, kap. 4).

I 7-9 måneders alderen begynder barnet at kunne triadere med sine omgivelser, hvilket betyder, at barnet fra nu af er i stand til at kombinere personorientering med tingsorientering. Det vil sige være sammen med "nogen" om "noget" samtidig; indgå i sagslige relationer omkring et fælles tredje, hvilket igen er et voldsomt spring. Barnet vil nu eksempelvis begynde at kigge hen på bamsen, hvis vi peger på den - i

stedet for på vores finger - og om lidt vil det også selv begynde at pege på det, det gerne vil dele med os og være sammen og kommunikere med os omkring (Poulsen, 2008, kap. 5).

I 15-18 måneders alderen sker der endnu et gennemgribende udviklingsspring i barnets liv; sproget kommer til, og det kommunikerbare felt udvides voldsomt. Evnen til symbolsk leg kommer også til, barnets verden udvides nu enormt, idet barnet nu kan fantasere og sætte sig ud over virkeligheden også i sin leg (Stern, 2000, kap. 8). Et barn kan eksempelvis nu bruge en banan som telefon og ringe til sin farfar. Eller lave teselskab.

Børns udvikling tager således nogle store spring gennem barndommen, og legen og legefeltet udvikler sig således også herigennem. Barnets adgang til legetid, relevante legemiljøer og rollemodeller, gennem større børn eller voksne med flere legekompeterencer, har stor betydning for deres legeudvikling og legekompeterencer.

Leg kan inddeles i flere kategorier. I det følgende har vi medtaget de legeformer, der er relevante i forhold til det 0-3-årige barn.

Aleneleg

Den første kategori i legens udvikling er *alene leg*. Her leger barnet selv uden nødvendigvis at være opmærksom på, hvad de andre børn foretager sig.

Parallel leg

Her leger barnet ved siden af et eller flere andre børn, med samme legetøj, men uden at interagere.

Synkronleg

Her spejler barnet, hvad et andet barn gør og gør det samme. Det er her, barnet begynder at lade sig inspirere af de andre børns leg, og indrette sine legehændlinger efter et andet barns eller flere børns.

Social fællesleg

Her leger barnet med et eller flere andre børn. Børnene responderer på hinandens handlinger og er meget opmærksomme på, hvad de andre børn i legen foretager sig, og indretter deres legeh handlinger i forhold til hinanden i den fælles leg, samt tager egentlige initiativer til fælles sociale lege.

Rolleleg

Her har og udformer børnene forskellige roller i legen, og bruger deres fantasi til at forestille sig, at de er noget andet, end de er i virkeligheden, og udfolder det de er optaget af og som har gjort indtryk på dem i et fælles legerum med hinanden. I rolleleg er der ofte en højere grad af verbale ytringer, men der kan samtidig også være en del nonverbale eller lydige ytringer, og der tales og forhandles løbende roller og udvikling af legen. Rollelegen begynder oftest i forbindelse med det store udviklingsspring, der finder sted i 30-36 måneders alderen, det vil sige 2,5-3 års alderen, men kan også opleves blandt de ældste vuggestuebørn - og indimellem også tidligere.

Det er vigtigt at huske, at de forskellige kategorier ikke erstatter hinanden. I stedet er hver kategori en tilføjelse til barnets allerede etablerede måder at lege på. Børns leg bevæger sig ofte blandt de forskellige kategorier, og en leg kan således godt starte som en parallel leg, så blive til synkronleg og derefter gå tilbage til parallel leg.

De voksnes positionering og grundpositioner i leg

Når pædagogen observerer, understøtter eller deltager i børnenes leg, indhentes vigtige data om børnene og legekulturen (Krogh & Smidt, 2019). Personalet får bedre muligheder for at sætte sig selv afstemt i spil i sine forskellige pædagogiske grundpositioner og dermed understøtte børnenes legeliv, legekompeter og deltagelsesmuligheder i legefællesskaber bedst muligt.

I det intentionelle pædagogiske arbejde benytter pædagogerne bevidst de 3 grundpositioner; Gå foran - gå ved siden af - gå bagved.

At "gå foran" barnet kunne eksempelvis være, at pædagogen starter med at bygge lego for at inspirere børnene. Når børnene kommer over og viser interesse for lego klodserne, kan de begynde at bygge videre i fællesskab, hvor pædagogen er opmærksom på børnenes initiativer, her er pædagogen "ved siden af" børnene. Når legen er godt i gang mellem børnene, kan pædagogen overlade legen til børnene og selv gå i tilbagebevægelse, altså "gå bagved" børnene.

Vi har også fokus på tilbage - og til side bevægelse, så børnene i høj grad bliver deltagende og initiativtagende. Vi har fokus på at opfange og give plads til børnenes initiativer, og være klar til at understøtte dem.

I tilfælde af konflikter eller optakter til konflikter, er vi ligeledes opmærksomme på, hvordan vi sætter os selv i spil i forhold til de tre forskellige grundpositioner, hvornår og hvordan vi arbejder i hhv. tilbage,- til-side og frem-bevægelse så vi får støttet de forskellige involverede børn bedst muligt.

Konflikter i leg mellem børn, og særligt mellem 0-3-årige, opstår hyppigt og er naturligt og forventeligt. Konflikter er forskellige, og vi skelner mellem misforståelseskonflikter og behovs- og interessekonflikter. Der er tale om misforståelseskonflikter når konflikterne udspringer af misforståelser i kommunikationen mellem børnene, og dem er der mange af. Der er derimod tale om behov- og interessekonflikter når der er tale om, at børnene har modstridende behov eller interesser i situationen, hvilket er en anden type konflikter. Vi undersøger derfor først, hvilken type konflikt vi står overfor eller med når der optræder en konflikt. Uanset konflikttype, arbejder vi konflikt-medierende, dvs på måder, hvor vi søger at mediere mellem de forskellige involverede parter, og bidrage til, at alle bliver klogere og mødt på deres intentioner og behov.

Igennem konflikter bliver børn - og voksne - potentielt klogere på både sig selv; mere selvkloge, og på andre; mere menneskekloge, og udvikler således både deres personlige og sociale kompetencer og intelligens.

Hvordan vi som voksne gør brug af grundpositionerne i håndteringen af konflikterne, er imidlertid afgørende for, hvorvidt eller i hvilken udstrækning det udviklings- og læringspotentiale, som ligger indbygget i konflikterne, udvindes.

Den følgende fortælling er fra en leg, hvor 2 drenge leger i haven omkring legehuset, og der opstår en konflikt, hvor den voksne må træde til og undersøge og mediere:

Ole og Svend (begge ca. 2,1 år) leger i og omkring legehuset ude i haven. En voksen opholder sig i umiddelbar nærhed af legen og følger med i, hvad der foregår mellem børnene uden at være aktivt deltagende. Børnene småsnakker og griner og går ind og ud af legehuset. Deres leg er godt i gang, da de pludselig begynder at græde og skrigende frustrerede begge to. De står og holder i dørens håndtag på hver sin side af døren, da frustrationen opstår. Den voksne sætter sig ned til børnene og spørger; "Vil I have døren åben eller lukket?" Børnene stopper med at græde og kigger på hinanden og siger så i munden på hinanden; "Lukket". Så griner de, går ind i huset og lukker døren, og legen fortsætter inde i huset.

Det viste sig, at der her var tale om en misforståelseskonflikt. Børnene havde egentlig den samme intention, men kunne ikke formulere det verbalt for hinanden. Derfor blev de begge frustrerede og kunne ikke komme videre i legen. Da den voksne var tæt på, og straks kunne træde frem og stille et enkelt opklarende spørgsmål, kunne legen umiddelbart fortsætte.

Vi skal være varsomme med at være problemløsere for hurtigt. I første omgang træder vi frem som en stabiliserende faktor. Vi skal adskille barnets handling og intention og forholde os til den opståede konflikt ved at undersøge, anerkende og spejle. Børnene skal rummes og hjælpes i at være i svære følelser som vrede/frustration/ked af det, og understøttes i at blive klogere på sig selv, den anden og verden.

De 3 forskellige legepraksisser

Der er grundlæggende 3 forskellige legepraksisser:

- Børnenes selvinitierede leg
- Guidet leg
- Styret leg

Alle tre legepraksisser kan potentielt være i spil i samme pædagogiske setting og bevæge sig frem og tilbage mellem dem, og dermed kan rollen som legefacilitator og den fagprofessionelles rolle og position også ændre sig lynsnart og situationelt.

Vi "guider" på to forskellige måder. Vi guider eksempelvis børnene når nogle børn er i gang med en selvinitieret leg, og den voksne opdager, at et barn har brug for at blive støttet i legen, og derfor træder ind i legen for at guide barnet videre og fastholde barnet i den igangværende leg. Og efter noget tid vil den voksne måske kunne trække sig fra legen igen og lade børnene lege selv. Den anden måde, som man kalder den egentlige Guidede Leg, er der hvor man forinden har sat en ramme og mål for legen, hvorefter børnene inden for denne ramme kan udvide legen og derved udvikle kompetencer.

Selvinitieret leg

I den frie leg/børnenes selvorganiserede leg er det børnene selv, der igangsætter og styrer legen, og vi som fagprofessionelle arbejder i forlængelse af børnenes initieringer og initiativer når de deltager, men kan udvide og supplere i forlængelse af, hvad der foregår for at understøtte legen og evt. skabe flere deltagelsesmuligheder i den for børnene, hvis vi fagligt vurderer, at der er brug for det.

Allerede blandt de små i vuggestuen findes forskellige og fælles sociale lege og udtryksformer, som børnene selv tager initiativ til og kobler sig ind i og bliver medudviklere af, både når børnene får tid til at lege, men også under forskellige pædagogiske aktiviteter og i hverdagens forskellige rutiner og gøremål. Det kan eksempelvis ske i form af såkaldte glædeskoncerter, et fænomen, som er særligt udbredt blandt vuggestuebørn (Løkken, 1997). Her begynder ét barn at gøre en bevægelse eller sige en lyd, hvorefter de andre børn følger efter ved eksempelvis at gøre det samme eller sige det samme. Begrebet glædeskoncert dækker over, at fænomenet er glædes- og lystfyldt for børnene.

Karakteren af børnenes selvorganiserede legekultur og børnenes adgang til den, både tidsmæssigt og de voksnes positionering, har en afgørende betydning for børnene og deres legeliv, trivsel, udvikling og læring. Børnene leger for at lege, og leg er lyst- og meningsfuld for børnene i sig selv, og forskellige lege- og udtryksformer opstår derfor også hele tiden blandt børnene. Men samtidig både tilegner og skaber børnene fælles kultur i og gennem legen, og danner relationer, venskaber og fællesskaber, konstruerer identitet, mening og betydning samt bearbejder og udtrykker indtryk fra deres hverdagsliv i både familie og daginstitution.

Børnenes adgang til og muligheder for at blive medskabere af en selvorganiseret righoldig legekultur er således vigtig for børnenes liv og trivsel samt dets udtryksmuligheder, identitetsdannelse og dannelse af børnefællesskaber.

Det pædagogiske personale spiller imidlertid også en betydningsfuld rolle i dette særlige livs- og læringsmiljø, som børnenes selvorganiserede legekultur udgør, både i forhold til at give børnene adgang til tid og gode fysiske rammer omkring deres leg samt være med til at understøtte børnenes opbygning af legekultur, børnefællesskaber og venskaber. Eksempelvis kan de af og til indtage roller, opgaver og positioner som iagttagere, fødselshjælpere, beskyttere, inspiratorer, konfliktlødere, udviklere af legebefordrende fysiske og mentale børnemiljøer samt eventuelle legepartnere på børnenes præmisser i relation til, hvad der foregår og er brug for i forhold til børnene og legen. Desuden har pædagogerne/medarbejderene den vigtige opgave at iagttage og eventuelt deltage i at udvide og øge børnenes deltagelsesmuligheder i lege- og børnekulturen, særligt for de børn, der for tiden er i marginaliserede eller udsatte positioner i børnenes legekultur og legefællesskaber.

Set fra børnenes perspektiv er børnenes selvorganiserede legekultur, et helt centralt livs- og læringsmiljø, og børnenes deltagelsesmuligheder og positioner i det sociale landskab i børnenes legekultur, er afgørende for deres liv, trivsel og virke i daginstitutionen og for deres handle- og udviklingsmuligheder i deres liv. Det enkelte barns positioner og deltagelsesmuligheder i denne kultur har stor betydning for, hvordan barnet har det og fungerer, og er et vigtigt opmærksomhedsfelt for personalet.

Case om selvinitieret leg

Det er tidlig morgen, Peter er lige mødt ind og gør klar på stuen til at tage imod børnene, så rummet indbyder til leg. Peter dækker bordet i legekøkkenet, tager madrasser og puder frem i tumlerummet. Derefter tager han kassen med togbanen frem og sætter nogle tog og togskiner på gulvet i værkstedet. Til sidst lægger han nogle sanseklodser frem på gulvet på stuen. Børnene og mere personale begynder at møde ind. Da Anton har sagt farvel til sin mor, løber han ind i værkstedet og begynder at bygge med togbanen. Anna (voksen) sidder i rummet og iagttager hans leg. Anton finder en masse togvogne fra kassen og bygger en lang række. Frederik kommer ind i rummet og vil også bygge togbane. Han finder en togvogn i kassen og begynder at køre rundt med den på gulvet

ved siden af Antons togbane. Anton iagttager Frederik, og tager en af sine togvogne fra rækken og begynder også at køre rundt med den. Han siger til Frederik, at det lille træhus er garagen. De kører begge deres togvogne ind og parkerer dem ved siden af hinanden. Frederik tager nu en togvogn fra den række, Anton har bygget. Anton råber: "Nej, det er min!" og tager den ud af hånden på ham. Frederik rækker ud efter en af de andre togvogne, men Anton skynder sig at samle dem sammen og siger: "Nej, det er mine togvogne!". Frederik bliver sur og lidt ked af det. Anna, som har siddet og iagttaget deres leg, træder nu ind i legen og spørger Anton, om han kan finde en togvogn, Frederik gerne må lege med. Anton siger igen: "Det er mine togvogne!". Anna tager nogle togskiner op af kassen og spørger, om de ikke skal bygge en lang række med togskinerne, som togvognene kan køre ovenpå. Det vil Anton gerne og finder nogle togskiner i kassen. Frederik finder også nogle togskiner og sætter dem sammen med Antons togskiner, og så fortsætter de legen sammen igen.

Her går Anna i frem-bevægelse da der opstår en konflikt i legen, hun træder ind i legen og forsøger at forhandle ved at komme med forslag til, hvad drengene kan gøre. Anna anerkender, at Anton ikke godtager hendes første forslag, hvorefter hun kommer med et andet forslag til at løse lege-udfordringen så legen kan fortsætte. Dette forslag bliver accepteret af begge drenge, Anna beskytter legen og understøtter relationen mellem drengene. Anna går derefter i tilbage-bevægelse, da lege-udfordringen nu er løst og drengene kan fortsætte legen selv, men er fortsat i nærheden og tilgængelig, og observerende og reflekterende i forhold til det hun ser, og det der sker.

Guidet leg

I guidet leg er det de fagprofessionelle, der faciliterer legen og initierer, igangsætter og rammesætter legen, og observerer og understøtter og eventuelt udvider legen undervejs - med udgangspunkt i børnene og deres lege-handlinger - og børnene, der aktivt vælger og udformer og medskaber legen (Jensen, et.al., 2019, s. 14). Dette faciliteres på måder, som betyder, at de fem kendetegn ved legende læring og de fem sider af børns udvikling realiseres (Jensen, et.al., 2019, s. 19). Det vil sige på en

måde, hvor lege- og læringsmiljøerne maksimerer mulighederne for at understøtte begejstring, meningsfuldhed, aktiv deltagelse, social involvering og eksperimentering og dermed også lysten til at lære hos børnene. Og som understøtter børnenes både fysiske, sociale, følelsesmæssige, kreative og kognitive udvikling.

I rammesætningen og faciliteringen af den guidede leg, tages der udgangspunkt i børnenes spor, erfaringer, viden, perspektiver og læringsbehov, og børnene gives forskellige deltagelses- og indflydelsesmuligheder således, at børnene bliver subjekter i og medskabere af legen og egen og fælles læring. Muligheder for viden om børnene, og hvad de er optaget af, samt valg og medbestemmelse i læringsmiljøet er med andre ord vigtige elementer i guidet leg.

De fagprofessionelle har en vigtig rolle i leg og legende læring, også via guidet leg, og må sætte sig selv i spil i alle tre pædagogiske grundpositioner: Frem-bevægelse, til-side-bevægelse og tilbage-bevægelse - på afstemte måder i forhold til det, der foregår i legen, og i forhold til de faglige vurderinger af børnenes legebevægelser samt engagement og læring i legen.

Det bliver derfor vigtigt som fagprofessionel at have viden om leg og børnenes legekompeter, samt egne legekompeter og egen praksis med at agere som legefacilitator, der kan inspirere og rammesætte børnenes leg og legende læring. Herunder at skabe tid og rum til forskellige lege, der fremmer børns engagerede læring, og tilpasse sin rolle og legehåndlinger afstemt til børnenes udvikling og læreprocesser for at stilladsere disse (Jensen, et.al., 2019, s. 11).

Case om guidet leg

Fie er en pige på 1,10 år og er (lidt) forsinket i hendes sproglige udvikling. Fie kan rigtig godt lide at lege sammen med Maria (2 år) og Ditte (2,3 år). De leger tit sammen i legekøkkenet. Pædagogen, Anna, vælger at lave guidet leg i forhold til at understøtte Fies sproglige udvikling. Anna laver en gruppe med Fie, Marie og Ditte, da hun ved, at de har en god relation til hinanden. Hun vælger at lave en køkkenleg, da hun ved, at de er meget optaget af at lege i legekøkkenet for tiden. Anna starter med at gøre rummet klar. Hun lægger en dug på bordet,

tallerkener, kopper og mad i små skåle. Hun går ind til Fie, Maria og Ditte og fortæller, at de skal lege køkkenleg. Fie, Maria og Ditte går hen til legekøkkenet. De begynder straks at tage noget mad op af skålene, Fie sætter sig op på en af stolene, der står rundt om bordet. Hun rækker ud efter koppen på bordet og siger "koooo", Anna spørger Fie, "vil du gerne have koppen?", Fie nikker. Anna spørger Ditte, "Ditte, vil du give koppen til Fie?", hvorefter Ditte rækker koppen over til Fie. Ditte siger: "Hvor er min kop?" Maria finder to kopper, der står på hylden og giver en til Ditte og en til sig selv. Anna siger: "Se nu har vi alle sammen en kop".

Anna vælger at sætte Fie sammen med nogle børn med samme legeudvikling (her social fællesleg) og med interesse for køkkenleg. Det er et godt udgangspunkt for at skabe legerelationer. Derudover har Anna også valgt at sætte Fie i lege-gruppe med to børn som er verbalt stærke, som Fie derfor kan spejle sig i. Derudover er Anna opmærksom på at artikulere de ord, som Fie ikke selv kan udtrykke endnu (i dette tilfælde kop). Anna understøtter her Fies sprogudvikling gennem hverdags samtale i leg og ved brug af mange gentagelser i legen.

Styret leg

I styret leg er det de fagprofessionelle, der initierer, rammesætter og styrer indholdet og børnene, der indenfor disse rammer udfolder deres legeaktiviteter og legehandlinger.

I Jagtvejens Asyl initierer og faciliterer vi styret leg bl.a., når vi holder morgensamling, laver musikaktiviteter, maler og tegner. Her er det os, der som voksne igangsætter og styrer legen inden for en fast ramme, og børnene, som indenfor denne ramme kan udfolde sig.

Case om styret leg

Det er eftermiddag på stuen, og Cecilie (pædagog) tager guitaren med ind i tumlerummet og sætter sig. Flere af de større børn kommer ind. Cecilie begynder at spille "Bjørnen sover" og spørger, om de har lyst til at være med. Børnene lægger sig ned på gulvet, og Cecilie begynder at synge. "Bjørnen sover, bjørnen sover i sin lune hule, den er ikke farlig, når man blot er varlig, men man kan dog, men man kan dog aldrig på

den tro!” Børnene hopper op og råber: “Raaaw!”. En dreng råber: “dinosauer!” Børnene lægger sig ned igen og nu synges der “dinosauerer sover..”. Legen fortsætter, og børnene byder ind med forskellige dyr, de kan være. Nogle af de små børn kravler hen og sidder og iagttager aktiviteten.

I overstående eksempel er det pædagogen, der initierer og rammesætter en musikaktivitet, hvor børnene har mulighed for at byde ind og påvirke legen inden for en fast ramme. I dette eksempel præsenterer pædagogen børnene for musik gennem guitaren, som børnene ellers ikke ville have mulighed for at opleve på egen hånd. Hun giver dem herigennem nogle nye indtryk, som de kan bruge videre i deres legeliv, f.eks. når de leger at de selv spiller musik på vores ukuleler.

Legemiljøer

Rum og Indretning af fysiske legesteder og legemiljøer

I Jagtvejens Asyl har vi indrettet stuerne med udgangspunkt i perspektiverne fra bogen “Rum og læring for de mindste” (Ringsmose & Staffeldt, 2017). Bogen beskriver rum og læring i daginstitutioner med særligt fokus på børnenes muligheder for uforstyrrelse, tumleleg, sansemotorik og social leg.

Vi gennemgår jævnligt indretningen af de fysiske legemiljøer med fokus på, hvorvidt de stadig er afstemte for den aktuelle børnegruppe eller der er brug for justeringer for at tilbyde børnene de mest relevante legemiljøer.

Børns sociale, følelsesmæssige og kognitive udvikling er stærkt afhængig af et positivt og afstemt samspil med omgivelserne. Indretningen af stuerne skal derfor fremme muligheden for positive samspil i både leg, aktiviteter og rutiner. Organiseringen af de voksne er også vigtig, da vuggestuebørn har brug for at have adgang til at være tæt på de voksne og ofte flokkes om de voksne.

Indretningen må rumme flere forskellige typer af legesteder, med forskelligartede aktiviteter og legemuligheder til alle børn og de forskellige behov, de aktuelt har.

Indretningen af legesteder og legemiljøer må understøtte børnenes aktuelle legeudvikling og behov. Der skal være steder, der appellerer til og understøtter behovet for lejlighedsvis alene leg for de børn, der har brug for mulighed for at trække sig lidt tilbage fra fællesskabet og have alene-lege-tid, f.eks. afskærmede kroge eller huler. Og parallel leg, f.eks. et lavt bord, hvor flere børn kan stå rundt om og lege med hver deres ting. Der skal også være steder, der understøtter social fælles leg, eksempelvis ved at indrette legekøkkenet og stille legeting frem på måder, så flere børn kan lege sammen, f.eks. ved at børnene kan stå på begge sider af legekøkkenet og ved at have flere af hver ting. Jo flere små legemiljøer, jo bedre fungerer rummene, og jo mere kan de forskellige børns og legegrupperes aktuelle behov og legeudvikling tilgodeses.

Indretningen kan endvidere bruges til at signalere en bestemt adfærd, der ønskes at fremmes i det pågældende legested eller et behov, der aktuelt ønskes tilgodeset hos børnene eller en gruppe af børnene.

Det er vigtigt, at der er steder, hvor også børn og voksne kan mødes i fælles lege og aktiviteter, lige så vel som steder til ro og fordybelse, samt steder, hvor børnene kan udfolde sig fysisk og steder, hvor de kan undersøge og sanse.

Et sted til ro og fordybelse kan med fordel være afskærmet. Det er f.eks. et sted, der fungerer godt til højtlesning og kan være et "hvilested", og hvor børnene også kan sidde selv eller i små grupper.

Der er også brug for steder, som opfordrer til energifyldt leg og bevægelse, da vuggestuebørn har brug for at kunne bevæge sig og bruge kroppen. Her skal der være plads til højere lyde uden, at det forstyrrer de øvrige aktiviteter på stuen, og der skal være mulighed for fysiske og motoriske lege.

Vuggestuebørn har også behov for at undersøge former, se, røre og smage på ting. Barnet får sine første forståelser for omverdenen

gennem handlemæssige, sanselige og kropslige erfaringer. Der skal derfor være steder med forskellige materialer og former tilgængelige at røre ved, og forskellige ting at kigge på f.eks. noget, der er blankt eller noget, der bevæger sig. Man kan for eksempel arbejde med forskellige sanselige oplevelser i form af bl.a. lys og lyd, der giver lyst til at eksperimentere og undersøge nye muligheder.

Det æstetiske miljø har stor betydning for læringsmiljøet. Hvis der er "noget" over det hele, kan børnene ikke se enkeltdelene, og man kan her tale om visuel støj. På samme måde virker det mere som rod end en invitation til leg, hvis alt legetøj står fremme med synlige kasser overalt.

Vuggestuebørn er afhængige af "konkreter", f.eks. en kop og en kande, da de i modsætning til børnehavebarnet ikke nødvendigvis kan fantasere sig til, at f.eks. en træklods er en kande. Det er derfor en god idé at være tydelig i legemiljøerne, og ikke have kasser med mange forskellige ting blandet sammen.

For at understøtte børnenes muligheder for og evne til at være uforstyrret i leg, skal lege, som foregår på gulvet, placeres længst væk fra indgangen i rummet, og hvor der ellers ikke er så meget trafik.

Det nye barn i vuggestuen kan føle sig udsat midt på gulvet, og har brug for et område, hvor det kan føle sig afskærmet uden at være indelukket. Og de ældre børn har brug for steder, der skærmer for de mindre børns manglende forståelse for deres leg.

I Jagtvejens Asyl har vi indrettet efter disse perspektiver. Vi har på begge stuer et sted til ro og fordybelse; på den ene stue er det en "hyggeø" (rund madras med sider, der skærmer) med puder og tæpper, og på den anden stue er det et blødt gulvtæppe med puder og tæpper, afskærmet med en rumdeler. Her kan man læse højt med en voksen, eller børnene kan kigge i bøger selv eller hvile.

Vi har endvidere små legesteder, der indeholder forskellige legemiljøer, som lægger op til forskelligartet leg. Vi har bl.a. legekøkken med spisebord og dukkekrog til sociale lege, lavt bord til sanslege og parallel leg, som f.eks. puslespil, tegning, modellervoks, riskasse, rum med madrasser, puder, gynger og rutsjebane til tumlelege, og gulvplads i

den bagerste del af stuen (værkstedet) til leg med klodser, dyr, magneter, biler m.m., det vil sige legesteder til både alene-, parallel-, synkron- og social fælles leg.

Pædagogfaglige redskaber til undersøgelse af leg og legekultur

I dette kapitel vil vi beskrive de pædagogfaglige redskaber, vi bruger, til undersøgelse og refleksion af børnenes leg og legehandlinger, deltagelsesmuligheder og positioner i legekulturen. Vi har inddelt kapitlet i fem afsnit. Første afsnit beskriver "De 5 kendetegn" ved legende læring. Andet afsnit beskriver legeforsker Brian Sutton-Schmidts teori om legedeltagelsespositioner. Tredje afsnit præsenterer John Halses teori om Popularitetscirklen. Fjerde afsnit beskriver Dion Sommers adfærdstypologi. Femte og sidste afsnit beskriver vores to analyseredskaber - til kortlægning og analyse af børnenes trivsel og udvikling - Sprogtrappen og Alle Med.

De fem kendetegn ved legende læring

I Jagtvejens Asyl anvender vi film som metode til at observere, analysere og reflektere leg, lege-handlinger og legekultur, både børnenes selvinitierede leg, og de guidede og styrede lege vi selv initierer og faciliterer, det vil sige i alle tre lege-praksisser. Vi analyserer og reflekterer både børnenes samt egne roller, positioner og deltagelse (Krogh & Smidt, 2022, s. 71).

Endvidere anvender vi de 5 kendetegn ved legende læring som analysekategorier: Begejstring, aktiv deltagelse, meningsskaben, eksperimentering og social involvering, og kigger efter grader af disse kendetegn hos legedeltagerne.

De 5 kendetegn på legende læring beskrives på følgende vis i relation til guidet og styret leg som de voksne initierer og faciliterer:

“Legende læring handler om, at fagprofessionelle faciliterer leg, der skaber læring hos børnene ved, at de konkret oplever glæde og mening, deltager aktivt, og får mulighed for at afprøve, undersøge, udvikle og eksperimentere, og involvere sig i sociale fællesskaber” (KL, 2023).

Læring gennem leg sker når oplevelsen eller aktiviteten begejstrer eller engagerer barnet, hjælper barnet til at finde mening, understøtter barnets aktive deltagelse og iterative tænkning og handlen og inviterer ind i socialt involverende fællesskaber.

“Leg er lærende når den vækker glæde, er meningsfuld, kræver aktiv deltagelse, og eksperimentering og indebærer social interaktion” (Zosh et al, 2017, s. 16).

Præmissen for legende læring er, at i jo højere grad et barn (eller en voksen) engagerer sig i en leg, og bliver optaget af den og begejstres eller føler glæde ved den, jo mere læring sker der i den. Og at i jo højere grad barnet deltager aktivt i legen og finder og skaber mening i den, des mere læring sker der. Og at i jo større udstrækning barnet undersøger, udforsker og afprøver i legen, des mere læring sker der. Og at jo mere barnet er involveret sig socialt i en leg og i et legefællesskab, des mere

lærer barnet. Disse fem kendetegn ved legende læring findes i forskellige grader og udstrækninger - i forskellige lege og hos forskellige børn - og voksne, og graden har betydning for graden af den læring, der finder sted.

Vi må som fagprofessionelle sigte på at blive gode til at få øje på de lege, børnene er optagede af på et givent tidspunkt - både børnenes selvinitierede-, guidede- og styrede lege, og som de i høj grad deltager aktivt og engagerer sig i, finder og skaber mening i, involverer sig socialt i samt eksperimenterer og udforsker i.

Vi anvender således de 5 kendetegn ved legende læring som fagligt analyseredskab for at reflektere i hvor høj grad en leg er lærende for et barn eller børnegruppe, og dermed øger chancen for, at vi skaber et godt legeliv, en god legeudvikling for børnene samt styrker deres læreprocesser bedst muligt.

Legedeltagelsespositioner: Børns roller og positioner

Brian Sutton-Smith beskriver legens mønstre via en spil- og teatermetafor kaldet *legekvadrologen*. Denne model inddrager hierarkiet som et væsentligt aspekt i børnenes sociale struktur.

Legekvadrologens fire elementer er instruktøren, med- og modspillerne samt publikum.

Instruktøren (1): Instruktøren er det barn eller de børn, som kommer med idéer til, hvordan de enkelte børn skal forvalte deres roller, og som koordinerer de forskellige udspil ved at vurdere, hvilke idéer, udsagn, handlinger osv., der skal tillægges positiv værdi i relation til legens videre forløb. Dette barn eller disse børn accepteres af de andre børn som "legeleder".

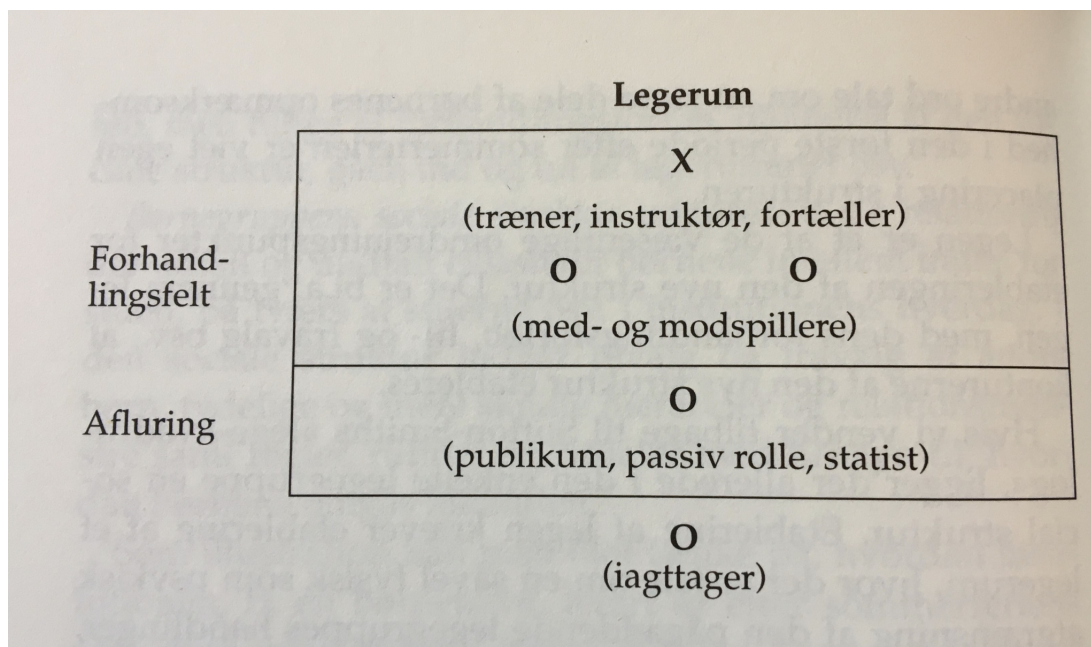
Med- (2) og modspiller (3): Med- og modspillerne er de børn, der er involveret i den stadige forhandling omkring legerummet.

Publikum (4): Publikum er en større eller mindre gruppe af tilskuere, som er et tilsyneladende passivt element, men som er en væsentlig del af legens nerve i "opvisningslege" (cirkus, teater, gymnastik osv.).

Jan Kampmann og Peter Ø. Andersen har i bogen "Børns Legekultur" udvidet Legekvardrologen, og har tilføjet *statisten* som et supplement til publikum. Statisten er et barn, der udfylder en passiv rolle i legerummet, som er placeret uden for legerummets forhandlingsfelt. Dette kunne f.eks. være rollen som baby eller hund i en rolleleg (Andersen & Kampmann, 1996).

Kampmann og Andersen har desuden udvidet legekvardrologen med et 5. element, nemlig *lagttageren*. *lagttageren (5)*: lagttageren er et barn, der står uden for legerummet, men ikke desto mindre er meget optaget af at iagttage og aflure legen, legekulturen, forhandlingerne osv.

Modellen med de forskellige legedeltagelsespositioner er illustreret således:

(Andersen & Kampmann, 1996, s.102)

Overleveringen af de legekulturelle kompetencer sker via de mindre børns iagttagelse af de større børns legekultur, som de derefter afprøver

i trykke sammenhænge; f.eks. i et hjørne, tæt på en voksen, sammen med et andet mindre barn osv. Overleveringen sker også via de mindre børns gradvise inddragelse i selve legerummet. De inddrages først som publikum eller statist - en rolle uden for forhandlingsfeltet - hvilket giver mulighed for at bruge energien og koncentrationen på at følge med i og aflure legen og legekulturen.

Gennem en velovervejede sammensætning af børnegrupper ud fra børnenes relationer, interesser og legeudvikling, giver vi alle børn adgang til varierede positioner i legekulturen.

Nedenstående fortælling er fra en observation af en selvinitieret leg, hvor 4 drenge indtager forskellige positioner i legen.

Case om legedeltagelsespositioner

I værkstedet er der stillet dinosaurer og planter op på nogle store kasser. To drenge løber ind i rummet og råber: "Raaw". De tager begge fat i nogle dinosaurer og svinger dem rundt. Den ene dreng, Mathias (2,8 år) siger, mens han flytter rundt på nogle stole i hjørnet af rummet: "Skal vi ikke lege, at det var junglen (og peger på kasserne) og så bor dinosaurerne der?" og sætter sig bag en stol. Den anden dreng, Kalle (2,7), svarer "jo og så var jeg også en dinosaur". Mathias siger "nej, nej, vi gemmer os!", og gestikulerer, at Kalle skal komme hen til ham. Kalle svarer "okay!", og løber over og sætter sig ved siden af Mathias. Frederik (2,1) kommer ind i rummet. Mathias råber: "Pas på de farlige dinosaurer i junglen! Du kan sidde herinde i sikkerhed". Frederik går ind og sætter sig bag ved stolene. Legen fortsætter, og efter lidt tid går Anton (1,6) hen og stiller sig i døråbningen til værkstedet, hvorfra han betragter de ældre drenges leg.

I casen ser vi Mathias træde ind som instruktør, hvorigennem han både kommer med egne idéer og vurderer Kalles udspil. Kalle er medspiller, og har altså en plads i forhandlingsfeltet, men accepterer, hvad Mathias bestemmer. Frederik får tildelt en rolle som statist, og Anton står udenfor legefeltet som iagttager.

John Halses popularitetscirkel: Status og hierarki

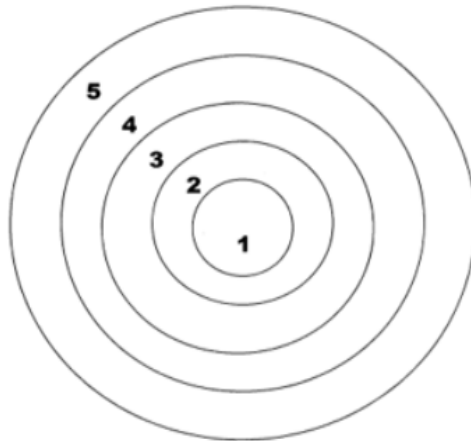
Hierarkisering er en naturlig del af børnefællesskaber og også børnelegefællesskaber, og nogle børn er mere aktive end andre og tager flere initiativer end andre og fylder mere end andre, og har derfor større betydning for det, der foregår. Der skelnes imidlertid mellem positiv og negativ dominans. Man taler om positiv dominans i forbindelse med de børn, der er gode til at initiere og organisere leg og fastholde og udvikle samt forhandle og afslutte leg på positive samværskompetente måder, der også giver plads til andre børn og deres ideer og ønsker. Og man taler om negativ dominans når de børn, der tager teten og fylder meget på mere selvmarkerende måder, der ikke giver megen plads til de andre børn og deres indspil, ideer og ønsker (Halse, 1998).

Vi skal som fagprofessionelle kunne identificere de børn, der aktuelt befinder sig i udsatte positioner i børnelegekulturen, og i denne forbindelse kan det være brugbart at have adgang til faglige redskaber og metoder, som første led i processen. Samt kunne understøtte disse børns udvikling mod mindre udsatte eller mere inkluderede positioner i legefællesskaber som næste led i processen.

Når vi skal understøtte børn i udsatte positioner har vi forskellige pædagogiske redskaber; sammensætning af legegrupper, give barnet succesoplevelser, synliggøre barnet, tætte relationerne for barnet – både til børn og voksne, lave aktiviteter som tager udgangspunkt i det udsatte barn og være "oversætter" for børn som har svært ved at afkode leg.

I det nedenstående vil vi vende blikket mod de undersøgelses- og analyseredskaber samt faglige begreber vi bruger til at identificere de børn, der aktuelt befinder sig i de udsatte positioner samt eventuelt de børn, der forsøger at styre og lede for meget på mere selvmarkerende måder.

STATUS OG HIERARKI

POPULARITETSDIMENSION (social distance):

1. De populære, 'stjernerne', foretrækkes af de fleste

2. De vellidte, foretrækkes af mange

3. De accepterede, foretrækkes af en del

4. De tålte, foretrækkes af få

5. De udenforstående, foretrækkes af ingen:

- a. De oversete, som godt må være med og som gerne vil, men som ikke kan gøre sig gældende
 - b. De afviste, som gerne vil være med, men ikke må
 - c. Enspænderne, som gerne må, men som ikke vil
 - d. De isolerede, som hverken vil eller må være med
-

1. De populære, "Stjernerne", foretrækkes af de fleste

2. De vellidte, foretrækkes af mange

3. De accepterede, foretrækkes af en del

4. De tålte, foretrækkes af få

5. De udenforstående, foretrækkes af ingen:

- a. De oversete, som godt må være med og som gerne vil, men som ikke kan gøre sig gældende.
- b. De afviste, som gerne vil være med, men ikke må.
- c. Enspænderne, som gerne må, men som ikke vil være med.

d. De isolerede, som hverken vil eller må være med.

(Halse, 1998)

Vi observerer børnenes selvinitierede lege løbende med henblik på tidligt at identificere de børn, som aktuelt befinder sig i de perifere og marginaliserede positioner, så vi tidligt kan analysere og planlægge en indsats for det aktuelle barn eller den aktuelle børnegruppe med henblik på, at de kan vokse ind i mere centrale positioner i børnekulturen og bliver en mere integreret del af denne.

Dion Sommers adfærdstypologi

Vi bruger endvidere Dion Sommers adfærdstypologi som fagligt undersøgelses- og analyseredskab til at observere og reflektere over børnenes måder at agere på i leg (Sommer, 1996). På den måde kan vi blive klogere på både børnene og deres legehandlinger, men også egen pædagogiske (lege)praksis, og hvordan vi bedst muligt kan agere udviklingsstøttende. Det gælder både i forhold til det enkelte barn, men også de forskellige legefællesskaber i legekulturen, samt de guidede og styrede lege, vi selv initierer og faciliterer.

De forskellige adfærdstyper skal ses som dynamiske samt liggende på et kontinuum, og som netop adfærds- og ikke personlighedstyper. De er dynamiske fordi graden af de forskellige adfærdstyper varierer over tid for det samme barn, og også kan være situations- og relationsbestemte. Dette betyder, at et barn eksempelvis godt kan gøre meget brug af en bestemt adfærdsmodus i en relation eller type af situation eller periode i sit liv eller, men samtidig mindre brug af den, i andre relationer, situationer og perioder. Adfærdsformer må således også ses i sin kontekst; adfærd vil altid være i forhold til nogen eller noget andet, som også har og får betydning for barnet og dets handlemuligheder og dermed også handlinger, måder at agere og reagere på; adfærdsformer.

De 3 adfærdstyper/-former er:

- Samværskompetent adfærd
- Selvmarkerende adfærd

- Konformitetspræget adfærd

Når vi sammensætter legegrupper, overvejer vi blandt andet børnenes forskellige adfærdstyper i leg, og hvor på adfærds-kontinuumet børnene hver især aktuelt befinder sig, også i relation til de forskellige andre børn i leg.

Samværskompetent adfærd (aktiv reaktion).

Samværskompetent adfærd er prosocial adfærd, hvor barnet både får inkoopreret sine egne og de andres legeideer, legehandlinger osv. i legen.

Børn med en høj grad af samværskompetent adfærd er ofte både personlige og socialt intelligente børn med et godt balanceret selvværd-angstniveau, hvilket vil sige et relativt højt selvværd og relativt lavt angstniveau. At have det medfører at have en grundlæggende tryghed i livet, tro på og tillid til sig selv og sit eget værd og egen betydning, samt tro på og tillid til andre og til verden og mod på livet. Med andre ord en høj grad af trivsel, og overskud, kræfter og mod til både selv at komme på banen i en leg: tage legeinitiativer og komme med ideer, men også lytte og give plads til den andens eller de andres legeinitiativer, -ideer og -handlinger og hjælpe og samarbejde og finde fælles løsninger i legen.

Der er i øvrigt en bred variation med forskellige måder at være samværskompetent og agere samværskompetent på, herunder kan eksempelvis både børn med introverte/ekstroverte personligheder selvfølgelig være og agere samværskompetent i leg.

Selvmarkerende adfærd (overaktiv reaktion).

Selvmarkerende adfærd er adfærd, hvor barnet selv søger at eller kommer til at styre legen ud fra egne legeinitiativer, legeideer og legehandlinger, og ikke får inkorporeret andres legeinitiativer, legeideer, legehandlinger osv. i legen.

Børn med en høj grad af selvmarkerende adfærd (lige nu, eller i den sidste periode eller al den tid barnet har gået i institutionen - evt. i bestemte relationer eller situationer), er ofte et udtryk for, at barnets selvværd-angst-balance ikke er så god. Det vil sige, at barnets selvværd er relativt lavt og barnets angstniveau derfor samtidigt er relativt højt, hvilket betyder, at barnet har en grundlæggende utryghed i verden samt selvusikkerhed, og forsøger at kompensere for det gennem at søge at kontrollere situationen og sin verden. Dets trivsel er derved udfordret, og derfor har det svært ved at have overskud til at sætte sig ind i andre menneskers behov og følelser og håndtere sit liv eller nogle situationer i sit liv hensigtsmæssigt.

Dette kan have udgangspunkt i mange forhold - både i institutionen og/eller hjemmet. Barnet kan have en usikker tilknytning til de voksne - eventuelt p.t. - i institutionen eller i hjemmet, det kan mangle deltagelsesmuligheder, eller hjælp til bedre overgange, mere ro, mere søvn, mere og bedre leg, mindre skærmtid mv. - og/eller det kan være i en forandrende livsperiode i sit liv - af indre grunde, f.eks. være i starten eller midten af et udviklingspring i sit liv, eller ydre grunde. Hvad det handler om, er det de fagprofessionelles opgave og ansvar at afsøge og reflektere - sammen med forældrene.

Børn med en høj grad af selvmarkerende adfærd, er ofte for meget i frem-bevægelse, og for hurtigt og uafstemt i situationen, og har en lidt svag side- eller tilbage-bevægelse. De har derfor brug for hjælp til at øve side- og tilbagebevægelse, og forstå både egne følelser, behov, legehandlinger og reaktioner, men også de andre børn og deres følelser, behov, legehandlinger og reaktioner, og typisk også forstå leg og legen bedre.

Disse behov må vores pædagogik og pædagogiske handlinger have fokus på, således at barnet får den hjælp og de redskaber det har brug for, for at få det bedre og få et bedre selvværd og angstniveau. Det vil sige et lavere angstniveau, så det føler sig mindre truet og mere tryk og får mere overskud og flere kræfter og bedre trivsel, og derigennem igen flere samværskompetencer og højere grad af samværskompetent adfærd osv.

I forbindelse med de børn, der aktuelt har en høj grad af selvmarkerende adfærd i leg, er det pædagogernes opgave at understøtte børnenes forskellige legekompetencer som:

- At kunne forstå og afkode leg og se hvad der foregår i en leg
- At kunne koble sig hensigtsmæssigt ind i en leg
- At kunne være nærværende og afstemt til stede i en leg
- At kunne give plads til andres legehandlinger og lytte til deres legeideer
- At kunne forhandle og koordinere sine egne og andres legeideer og ønsker
- At kunne forlade og afslutte en leg uden at skabe konflikter eller ødelægge den
- At kunne tage initiativet til og skabe en ny leg sammen med andre
- At kunne drive en leg videre sammen med andre
- At kunne symbol-danne og gå ind i en forestillingsverden
- At kunne respektere regler i legen
- At kunne både vinde og tabe på gode måder (turtagning, behovsfrustrering og behovsudsættelse)

Konformitetspræget adfærd (overtilpasset)(passiv reaktion).

Børn med en høj grad af konformitetspræget adfærd, er ligeledes ofte (som ved høj grad af selvmarkerende adfærd) et udtryk for, at barnets selvværd-angst-balance ikke er så god, hvilket også her betyder, at barnets trivsel er udfordret, men at det her omvendt kommer til udtryk ved indadreagerende adfærd eller reaktionsmønstre i stedet. Det kan, som også nævnt ovenfor, have rod i flere forskellige faktorer. Og hvilke, der er på færde i forhold til dette barn, er det også her vores opgave i Jagtvejens Asyl at afsøge - i samarbejde med forældrene - og eventuelt også andre.

Børn med en høj grad af konformitetspræget adfærd er, i modsætning til børn, der har en høj grad af selvmarkerende adfærd, ofte for meget i tilbage-bevægelse, og har en lidt svag side- og frembevægelse. De har derfor brug for hjælp til at øve og få understøttet side- og frem-bevægelse i legen, og få mere tro på sig selv og mod på at byde

ind i legen, og tage egne legeinitiativer og formulere eller komme med deres legeideer og agere mere aktivt deltagende i legen.

I forhold til børn, der aktuelt har en høj grad af konformitetspræget adfærd i leg, vil vi i samarbejde med forældrene understøtte udviklingen af vigtige legekompeter hos barnet, som at kunne tage initiativ til og skabe en ny leg sammen med andre, samt at kunne gøre sin indflydelse gældende og tage relevante initiativer i en leg og kunne drive en leg videre sammen med andre.

Sprogtrappen og Alle Med

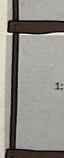

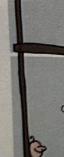

I Jagtvejens Asyl gør pædagogerne derudover brug af to analyseredskaber for at se, hvor barnet er i sin legeudvikling for at få øje på, hvordan vi videre understøtter barnet i dets legeudvikling, legerelationer, legekompeter og legeliv.

Sprogtrappen

Sprogtrappen er udviklet til børn fra 0-3,6-år og tilbyder muligheder for løbende at følge og støtte barnets udvikling (Huset Pia Thomsen, 2022).

Sprogtrappen er et forebyggende sprogpædagogisk redskab, hvis formål er at understøtte fagpersonalets arbejde med børns tidlige sprogudvikling, ved systematisk at følge det enkelte barns udvikling over tid på baggrund af de observationer, der gøres i hverdagen.

I Sprogtrappen arbejdes der med seks udviklingsområder, hvor særligt punkterne "Legeudvikling" og "Relationer og socialt samspil" gør sig gældende, når vi skal analysere et barns legeudvikling. Her kan vi se, om et barn eventuelt falder ud på nogle parametre og om barnet har brug for særlig støtte på nogle områder.

SprogTrappen1	FORMELT SPROG	FUNKTIONELT SPROG	LEGEUDVIKLING	FÆLLES OPMÆRKSOMHED OG PEGEGESTIK	KOGNITION	RELATIONER OG SOCIALT SAMSPIL
TRIN 6 2:11 - 3:6 ÅR 	<ul style="list-style-type: none"> - Bruger komplekse sætninger med 6-8 led. - Kan delvise aktivt i nm, remseser og sanglyde (ikke fejlt). - Samtaler med andre børn og voksne med flere turtagnings- - Kan udføre opgaver eller handlinger ud fra sproglig instruktion. <p>NB: Barnets udtale ligner i stigende grad de voksnes (målsproget).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kan tale om fraværende genstande, personer og hændelser. - Kan delvise aktivt i nm, remseser og sanglyde (ikke fejlt). - Samtaler med andre børn og voksne med flere turtagnings- - Kan udføre opgaver eller handlinger ud fra sproglig instruktion. 	<ul style="list-style-type: none"> - Indgår verbalsprogligt aktivt i simple roller, forestillings- og fortællingslege. - Er opmærksom på andre børns leg og udvikler egne erfaringer herigennem. - Forsøger at løse simple konflikter eller problemer i leg sprogligt. 	<ul style="list-style-type: none"> - Udtrykker kommunikative hensigter sprogligt understøttet af pegegestik og kroslige positioner. - Forsøger at egne hensigter kan være forskellige fra andres. - Begynder at udvikle mentalisering (fortælle) af fælles handlinger. 	<ul style="list-style-type: none"> - Udviser vedvarende opmærksomhed i selvvalgte aktiviteter. - Kan følge en voksens beskrivelse og udføre korte simple beskeder mod to-tre informanter. <p>NB: Barnet behøver stadig hjælp til at udføre små opgaver i rutiner.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kan udtrykke forskellige følelser. - Bruger fortællinger og fortæller til at skabe relation til andre børn. - Udfører lege eller spil og inviterer andre børn med. - Forstår rutiner og opgaver, når de ændres. - Kan udføre små opgaver i rutiner.
TRIN 5 2:5 - 2:10 ÅR 	<ul style="list-style-type: none"> - Bruger navneord og udsagnsord. - Bruger sætninger med 3-5 led. - Anvender grammatiske bøjninger både rigtigt og forkert. - Lærer ca. 70 nye ord om måneden, ca. to pr. dag. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kan følge simple instruktioner fra andre. - Udtrykker behov verbalsprogligt. - Bruger "hvad" og "hvor" spørgsmål. - Indgår i samtale med egne sørgsmål og "hyggelighed". - Udtrykker sprogligt egne ideer og ønske om relationer til andre. 	<ul style="list-style-type: none"> - Læser velkendte rolle- og forestillingslege. - Bruger verbalt sprog til at forhandle og udvikle leg. - Bruger egne erfaringer fra omverdenen i leg. - Er opmærksom på og efterligner andre børns gestik, handlinger, ord og sætninger i leg. 	<ul style="list-style-type: none"> - Indgår i fælles opmærksomhed med andre børn. - Anvender gestik og fagter til at understøtte ord og sætninger. - Efterligner andres pegegestik. - Indgår i kommunikative samarbejder med andre. 	<ul style="list-style-type: none"> - Har interesse og motivation for at udforske nye steder og handlingsoplevelser. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nyder at lægge på eller indgå i lege med andre børn. - Udviser omsorg for andre. - Udvikler relationer ved hjælp af kommunikation og verbalt sprog. - Udtrykker egne ønsker kommunikativt eller sprogligt. - Siger fra ved uøst til relation, aktivitet eller samspil.
TRIN 4 1:10 - 2:4 ÅR 	<ul style="list-style-type: none"> - Kombinerer ord til ordkombinationer (givot). - Benævner genstande, personer og handlinger. - Gradvist forståelse af forholdsbord (op- ned), mængder (mere og igen), modsætninger (varm- kold), størrelse (stor- lille). 	<ul style="list-style-type: none"> - Kommunikerer tydeligt egne behov i rutiner og aktiviteter. - Udtrykker sig i stigende grad vha. ord og/eller ordkombinationer. - Kan indgå i simple samtaler og lytte til korte historier. - Udtrykker, ut genstande/personer kan være til stede eller væk. 	<ul style="list-style-type: none"> - Læser forskellige funktionslege. - Indgår i simple konstruktionslege. - Deltager i tumlelege med andre børn. - Tager kommunikative og sproglige initiativer til leg med andre børn. 	<ul style="list-style-type: none"> - Bruger pegegestik og ord/ordkombinationer til at invitere andre børn til fælles opmærksomhed. - Tager både imperativt (giv mig) og deklarativt (fortæl mig om) for at dele følelser og erfaringer med andre. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kan have fokuseret opmærksomhed på én ting ad gangen. - Kan vende tilbage til sin leg efter afbrydelse. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tager initiativ til og tager selv turv i samspil. - Udviser tilfrohshed, når en handling lykkes. - Er opmærksom på og efterligner andres handlinger. - Udviser tillid og genidig respekt i kontakten. - Kan navne på andre børn og familiemedlemmer.
TRIN 3 1:3 - 1:9 ÅR 	<ul style="list-style-type: none"> - Siger de første ord. - Bruger lydord som "mm mm" (lækert), "aa" eller "dnyde" som "vov" og "mjæ". - Forstår mellem 100 og 210 ord: forstå hurtigt nye ord. <p>NB: Barnets udtale ligner endnu ikke de voksnes (målsproget).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Udtrykker kommunikative hensigter både hjemme og i dagtilbud og til forskellige personer. - Forstår ord og udtryk for følelser og indgår i turtagning omkring følelser. - Udtrykker overdragelse/turtagning. 	<ul style="list-style-type: none"> - Læser med genstande og udforsker, hvad de kan (funktionsleg). - Begynder at lege symbolske lege med/uden en genstand. - Rollelege spiller typisk arfered fra voksne: føj guld, putte eller møde en bamse eller kigge i bog. 	<ul style="list-style-type: none"> - Anvender kombinationer af ord og pegegestik til at kommunikere hensigter. - Forstår, at to personer kan have et fælles mål i et kommunikativt samarbejde. - Anvender både imperativ (giv mig) pegegestik, og deklarativ (fortæl mig om) pegegestik. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kan udføre målrettede handlinger og indlættver. - Kan fastholde sin opmærksomhed i kort tid. - Er vedholdende i at opnå kommunikativt respons fra andre. 	<ul style="list-style-type: none"> - Genkender og udtrykker følelser som vrede, glæde, frygt eller reservethed. - Skaber mellem kendte og ukendte personer. - Efterligner ansigtsmimik og handlinger i samspillet med andre. - Overdrager genstande til andre som del af en leg.
TRIN 2 0:8 - 1:2 ÅR 	<ul style="list-style-type: none"> - Pludrer med sig selv eller i samspil med andre. - Pludren er stavelsesbåret. - Forstår ca. 25 ord. - Nikker og ryster på hovedet for hhv. "ja" og "nej". 	<ul style="list-style-type: none"> - Anvender pludreløse, kommunikativt pegegestik eller mimik som svar på henvendelser. - Ger opmærksom på sig selv gennem forskellige typer kommunikation. - Nikker og ryster på hovedet for hhv. "ja" og "nej". 	<ul style="list-style-type: none"> - Kan indgå i give-tage-samspil. - Deltager opmærksomt i fx lillebath, klappespejle og sandlege. - Kan efterligne enkelte handlinger og lyde med legstøt (fx bamse/dukke). - Viser interesse for billeder og indgår i imitationslege. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kan indgå i fælles opmærksomhed med en anden. - Anvender pegegestik, ansigtsmimik eller fagter til at dirigere en andens opmærksomhed i en bestemt retning. - Bruger deklarativt pegegestik til at få opmærksomhed til genstande eller handlinger. 	<ul style="list-style-type: none"> - Udviser fokuseret opmærksomhed på genstande, mennesker og handlinger. - Bruger lyde og pegegestik til at få eller fastholde opmærksomhed. - Begynder interesse for billeder. - Følger den voksnes pegering med blikket. 	<ul style="list-style-type: none"> - Deltager i turtagninger ved hjælp af lyde, pegegestik og ansigtsmimik. - Kan genkende sig selv i et spejl. - Forventer respons fra andre og efterligner andre. - Reagerer på berøring og nyder social kontakt med andre.
TRIN 1 0:0 - 0:7 ÅR 	<ul style="list-style-type: none"> - Barnet kurrer med lyde forrest i munden. - Lydene ligner mere og mere pludreløse og sproglige. - Pludreløse er først vokaler og gradvist vokaler og konsonanter. - Reagerer på stemmer og sit eget navn. 	<ul style="list-style-type: none"> - Søger øjenkontakt og besvarer kontakt. - Kan efterligne bevægelser med munden. - Reagerer på tale ved selv at lave lyde. - Begynder på turtagning med andre ved hjælp af ansigtsmimik, smil og lyde. 	<ul style="list-style-type: none"> - Udviser interesse for personer, genstande og handlinger. - Rækker ud efter genstande og vil holde. - Kan frembringe lyde. - Kan indgå i dydisk samspil med en omsorgsperson. 	<ul style="list-style-type: none"> - Bruger ansigtsmimik og fagter for at få andens opmærksomhed. - Forsøger at efterligne andres lyde og ansigtsmimik. - Kan gradvist anvende kommunikativt gestik. 	<ul style="list-style-type: none"> - Er opmærksom på personer og handlinger i omgivelserne. - Kan have øjenkontakt med omsorgspersoner. - Udviser gradvist en forståelse for indhold-rækkefølge i hyppige rutiner og ritualer. 	<ul style="list-style-type: none"> - Bruger ansigtsmimik, hænder og krop til at skabe kontakt og samspil med omsorgspersoner. - Reagerer på berøring og nyder social kontakt. - Begynder at udføre egne hænder og fødder. - Læser blikket følge den voksnes berøring.

Må ikke kopieres i kommunen eller dagtilbud.

© Copyright Huset På Thomsen

Alle Med

“Alle Med” følger det enkelte barn i et cirkelformet skema fra 1-6 år, og er en hjælp til pædagoger, dagplejere og andre ansatte med ansvar for børn i dagtilbud. Personalet kan ud fra en række udsagn følge, om barnet udvikler sig som ønsket, eller om der er områder, hvor barnet ikke udvikles alderssvarende. Materialet dækker over seks udviklingsområder: Sprog, socio-emotionel udvikling, leg, trivsel, hverdagsaktiviteter og sansning/motorik (Thomsen & Knudsen, 2011).

“Alle med” tilbyder som redskab en vurdering af, hvor barnet typisk ligger i sin legeudvikling i forhold til sin alder. F.eks. i vurderingen af de 1-2 årige i leg:

1. Om barnet deltager i begyndende turtagningsleg
2. Om barnet udforsker genstande og legetøj
3. Om barnet er aktiv i grovmotorisk leg

Ved at få øje på dette, får vi mulighed for at understøtte barnet i dets legeudvikling, legekompetencer og legeliv.

SPROG

1-2 år:

1. Fortæller en del almindelige hverdagsord
2. Bruger pegning kommunikativt
3. Benævner genstande/ personer med egne ord

2-3 år:

1. Fortæller instruktioner med 2 led
2. Viser interesse for bøger
3. Bruger 2-3 ord-sætninger

3-4 år:

1. Udtalen er forståelig for fremmede
2. Formår nogle farverne
3. Gænger dele af kendte rim/remaer og sange

4-5 år:

1. Fortæller en historie med en vis sammenhæng
2. Udtaler konsonantlyde korrekt
3. Viser begyndende interesse for lege-læring og lege-aktivitet

5-6 år:

1. Mestrer hverdagsprog med en tydelig og rigtig sætningstruktur, småord og betingelser
2. Fortæller kollektive beakder
3. Bruger rimord, folter og leger med sproget

LEGEUDVIKLING

1-2 år:

1. Samarbejder med andre børn
2. Har en vis selvkontrol, viser følelser uden at det går ud over andre
3. Deltager i lege som fangeleg og gemmeleg

2-3 år:

1. Gør krav på legret
2. Leger parallel-leg, interierer
3. "Giver" ting til andre børn

3-4 år:

1. Dager kvalitativt til andre
2. Mestrer forsamling, f.eks. vers i legesituationer og enkle spil
3. Viser empati. Ledsa træner en, der græder

4-5 år:

1. Samarbejder med andre børn
2. Har en vis selvkontrol, viser følelser uden at det går ud over andre
3. Deltager i lege som fangeleg og gemmeleg

5-6 år:

1. Viser acceptable følelsesudtryk i forhold til vrede, ærgrelse og frustration
2. Er initiativ og socialt aktiv, uden at lade andre eller optræde som "voksenmester"
3. Dager kontakt med andre børn på en positiv måde

TRIVSEL

1-2 år:

1. Smiler og viser glæde
2. Søger andre børn og voksne
3. Takler adskillelse fra forældrene og lader sig trøste af de voksne i dagtilbuddet

2-3 år:

1. Tør vise følelser, f.eks. glæde, vrede, tristhed
2. Kan lide at være sammen med andre børn
3. Finder tryghed i nye situationer

3-4 år:

1. Læder sig rive med i rolleleg, viser glæde, laver sjov og har det sjovt
2. Leger mere avancerede konstruktionslege med indslag fra virkeligheden
3. Mere selvstændig i regelleg, mestrer enkle spil og leger med mindre voksne støtte end før

4-5 år:

1. Deltager i konstruktionsleg
2. Aktiv i rolleleg
3. Deltager i regelleg

5-6 år:

1. Begyndende konstruktionsleg
2. Aktiv i rolleleg
3. Deltager i regelleg

HVERDAGSAKTIVITETER

1-2 år:

1. Skiftning er en god oplevelse
2. Måltidet er en god oplevelse
3. Er "ven" med sengen

2-3 år:

1. Er samarbejdsvillig i hverdagsaktiviteter
2. Begynder at tage aktiv del i måltiderne
3. Begyndende interesse for at bruge pottetoilet

3-4 år:

1. Viser tryghed i de daglige udfordringer i dagtilbuddet
2. Tør protestere, argumentere og hævde egne synspunkter
3. Tager initiativ til aktiviteter og samspil, er en positiv faktor i gruppen

4-5 år:

1. Aldrig i valg af lege og legeområder
2. Bliver kontaklet af andre børn
3. Giver udtryk for glæde ved at kunne ting

5-6 år:

1. Påtager sig simple ansvar og opgaver, f.eks. hjælper de små med noget
2. Indretter sig efter dagtilbuddets ordensrutiner
3. Accepterer at hede sig i perioder, og slædret rundt uden at blive akteret af en voksen

SANSNING/MOTORIK

1-2 år:

1. Bøtter opmærksomheden mod syns- og hørelseindtryk
2. Bruger pincetgreb
3. Går stabilt

2-3 år:

1. Placerer figurer i knop-puslespil
2. Er grovmotorisk aktiv, f.eks. hopper, klatrer, springer
3. Er ved at lære at cykle på 3-hjulet cykel

3-4 år:

1. Brugger alle grundbevægelserne
2. Inviterer kropshængsler
3. Lægger enkle puslespil

4-5 år:

1. Viser udholdenhed i grovmotoriske aktiviteter
2. Tegner simple menneskefigurer hoved med ben og arme
3. Kaster og griber stor bold

5-6 år:

1. Tegner og farvelægger med voksent blyantegreb
2. Mestrer at huke eller balancere på en fod
3. Klipper efter en streg

Forældresamarbejde om børnenes legeliv

Indledning

I perioden november 2022- november 2023 har vi i Jagtvejens Asyl arbejdet med et aktionslæringsprojekt om forældresamarbejde om børns legeliv med fokus på leg, legeudvikling og legekompetence.

Vi valgte at arbejde med dette projekt, da forskning viser, at både udvidet forældresamarbejde og leg i hverdagen i både hjem og dagtilbud, er grundlæggende for børns trivsel, læring, udvikling og dannelse, samt at forældresamarbejde om leg er vigtigt for børnenes (lege)liv og læring. Vi ved, fra forskning fra EPPSE-projektet, at kvaliteten af dagtilbuddet samt hjemmelæringsmiljøet spiller en

afgørende rolle for barnets trivsel, læring, udvikling og dannelse (Taggart, 2021, kap. 1).

Ved at arbejde målrettet og systematisk med at udvikle vores legebædagogik i Jagtvejens Asyl, herunder børnenes vilkår for leg, legeliv, legeudvikling, legekompeter, legerelationer og egne deltagelsesmuligheder i legen - samt samarbejde med forældrene omkring barnets hjemme-legemiljø, skaber vi de bedste vilkår for at understøtte børnenes legeliv, legeudvikling og legekompeter.

Dialog og sparring med forældre i forældresamarbejdet omkring leg og legende læring

Forskning viser, at hjemmelæringsmiljøer er et efterspurgt behov. Ikke alle forældre har samme behov, men undersøgelser viser, at nogle af de forældre, som har brug for hjælp (råd og vejledning omkring, hvordan de understøtter deres børns udvikling derhjemme), ikke oplever at få den (Elverkilde, 2021, s. 13)

En undersøgelse fra 2016 viser, at forældre ønsker mere støtte, men ikke alle oplever at få den. Undersøgelsen viser også, at vejledning som omhandler forslag til aktiviteter og rutiner i hjemmet i hverdagen, kan vække modvilje hos forældrene. Denne modvilje mindskes og modtages mere positivt, når forældrene oplever vejledningen som respektfuld og relevant, samt som en konstruktiv inspiration (Elverkilde, 2021, s. 11).

Forældre ønsker at blive inddraget i deres barns læring. Og forældre har ret til at blive inddraget i deres barns udvikling og læring og til at blive støttet i det, uanset hvordan de ønsker eller er i stand til at deltage.

Når vi skal indgå i partnerskaber med forældrene, er det vigtigt at have for øje, at alle familier er forskellige og for at kunne opbygge autentiske relationer, der bygger på tillid og åbenhed, er det vigtigt, at man anerkender og respekterer forældrene og deres perspektiver og erfaringer (Taggart, 2021, s. 27).

I Jagtvejens Asyl imødekommer vi forældrenes behov for støtte og relevant faglig vejledning ved at skabe et tæt samarbejde med

forældrene omkring understøttelsen af deres barns legeliv, legeudvikling og legekompetencer - i både hjem og dagtilbud. Det gør vi ved fra opstarten af at opbygge en tillidsfuld relation til forældrene, hvor vi har en tæt dialog og skaber et trygt rum. Vi inviterer dem til at komme til os når de oplever udfordringer og i det hele taget - og omvendt; også fortæller dem, at de kan regne med og have tillid til at vi kommer til dem og fortæller løbende, herunder om deres barns legeudvikling i institutionen - både når det går godt og når der er et område, der kræver særligt fokus og indsats.

Gennem den uformelle dialog i hverdagen, får vi således indblik i, hvad barnet er optaget af derhjemme, og forældrene får indblik i, hvad barnet viser interesse for i vuggestuen. Vi har som personale en professionel og faglig funderet tilgang i arbejdet med det enkelte barn og børnegruppens liv i institutionen, men forældrene kender deres eget barn bedst i dets hjemmeliv. Og således kan vi trække på hinandens ekspertise, erfaringer og viden og forskellige perspektiver, og sammen opnå en større helhedsforståelse og viden omkring barnets samlede liv, også til barnets fordel, så dets liv kan komme til at hænge bedre sammen.

Vi har således ligesom andre institutioner jv. dagtilbudsloven fokus på samarbejdet med og opbygningen af partnerskaber med forældrene omkring barnets trivsel, udvikling, læring og dannelse, da det har afgørende betydning for barnet, at de voksne, i deres forskellige livsrum, arbejder sammen og er i løbende dialog med hinanden, omkring barnets hverdagsliv og barnets oplevelse og håndtering af det, og for at styrke barnets oplevelse af sammenhængen mellem dets to vigtigste livsverdener.

Som det også står beskrevet i Dagtilbudsloven § 7 må dagtilbud i samarbejdet med forældrene give børnene omsorg og understøtte barnets trivsel, læring, udvikling og dannelse og bidrage til, at barnet får et godt og trygt barndomsliv:

stk. 2: Dagtilbud skal i samarbejde med forældrene give børn omsorg og understøtte det enkelte barns trivsel, læring, udvikling og dannelse og til at bidrage til, at børn får en god og tryk opvækst (Børne- og Undervisningsministeriet, 2020).

Endvidere står der i stk.5, at dagtilbud i samarbejde med forældrene må sikre barnet en god overgang når barnet starter i et dagtilbud fra hjem til dagtilbud - og udvikle og understøtte deres grundlæggende kompetencer og lysten til at lære:

stk. 5: Dagtilbud skal i samarbejde med forældrene sikre børn en god overgang fra hjem til dagtilbud. Dagtilbud skal endvidere i samarbejde med forældre og skole sikre børn en god sammenhængende overgang mellem dagtilbud og fra dagtilbud til fritidstilbud og skole ved at udvikle og understøtte deres grundlæggende kompetencer og lysten til at lære (Børne- og Undervisningsministeriet, 2020).

I den nye styrkede læreplan fra 2018 fremgår det endvidere, at dagtilbuddet skal have et styrket fokus på leg - og på samarbejdet med forældrene om børnenes trivsel, udvikling, læring og dannelse. Og på baggrund af denne lovændring har vi i forældrebestyrelsen i Jagtvejens Asyl, i 2023 besluttet at:

- At Jagtvejens Asyl skal samarbejde med forældrene omkring at give dem optimale muligheder for at etablere relevante legemiljøer i hjemmet - med henblik på at samarbejde omkring at styrke barnets trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Som lege-institution har vi også et særligt og skærpet fokus på barnets legeliv og legeudvikling, og indleder således også et samarbejde med forældrene omkring denne centrale dimension i barnets liv.

Mål for forældresamarbejdet om leg

Det vi gerne vil opnå med vores forældresamarbejde omkring børnenes legeliv, legeudvikling og legekompeter, har vi formuleret mål for for henholdsvis børn, forældre og medarbejdere, og sat op i nedenstående skema:

Mål for børnene	Mål for forældrenes forældrekompetencer	Mål for medarbejdernes faglige kompetenceudvikling
At børnene har et godt legeliv med gode legemiljøer	At forældrene interesserer sig for deres barns legeliv, legeudvikling og legekompetencer	At vi videreformidler fra deres barns legeliv, legeudvikling og legekompetencer, legerelationer og optagetheder i institutionen At vi viser interesse for deres barns legeliv osv., ved at spørge ind til deres barns leg derhjemme
At børnene har relevante legekompetencer og derfor kan indgå i legekulturen	At forældrene indgår i dialog med vuggestuen omkring deres barns legeliv, legeudvikling og legekompetencer	At vi imødekommer forældrenes initiativer til dialog samt inviterer forældrene til dialog omkring deres barns legeliv, legeudvikling og legekompetencer
At børnene progredierer i deres legeudvikling	At forældrene skaber tid og ro til leg, og gode fysiske legemiljøer i hjemmet, og iagttager deres barns legeliv, legeudvikling og legekompetencer	At vi bibringer forældrene viden omkring <ul style="list-style-type: none"> - leg, legeudvikling og legekompetencer - fysiske legemiljøer - iagttagelse af leg
At alle børn har deltagelsesmuligheder i legefællesskaber med både børn og voksne i både institution og hjem	At forældrene løbende deltager i leg med deres barn, og understøtter barnets leg med søskende eller andre børn i hjemmet	At vi løbende deltager i børnenes leg og formidler viden omkring legedeltagelse og legefællesskabers betydning til forældrene

Målene er det vi gerne vil opnå, og arbejder hen imod i både de forskellige uformelle og formelle sammenhænge i det pædagogiske

arbejde med samarbejdet med forældrene omkring deres barns legeliv. I nedenstående afsnit, vil vi beskrive de platforme vi har for det konkrete samarbejde, vi har.

Platforme for forældresamarbejdet omkring leg

Samarbejdet med forældrene omkring deres barns legeliv og legeudvikling finder sted på forskellige platforme, både i formelle sammenhænge og uformelle hverdags-sammenhænge.

Når et nyt barn og en ny familie starter op i Jagtvejens Asyl, finder der både en formel vidensoverdragelse sted til forældrene, men selvfølgelig også en mere uformel i forbindelse med de snakke man har i løbet af opstartsperioden i institutionen.

Som en integreret del af vores samarbejde med forældrene omkring børnenes trivsel, udvikling, dannelse og læring, formidler og overdrager vi viden om leg og legepædagogik til forældrene fra starten af på flere platforme og måder:

- Via velkomstbrevet som vores forældre får før start hos os
- Til tre-dages samtalen, som er en opstartssamtale, som holdes inden for de første 3 dage, hvor barnet er i modtagelse hos os
- Til 2 måneders samtalen, hvor vi fortæller om de legeobservationer, vi har gjort af barnet. Her har forældrene også mulighed for, at høre om, hvor de kan læse om leg og vores legepraksis, hvilket giver forældrene mulighed for, at få et øget kendskab til og viden om børns legeudvikling

Efter opstarten fortsætter samarbejdet omkring barnets legeliv og legeudvikling naturligvis, både det formelle og det uformelle samarbejde.

På det formelle niveau har vi for alle forældre 2 årlige forældremøder, i maj og november måned, hvor en fast del af programmet er at vise lege-filmklip med børnene. Her får forældrene mulighed for at se, hvordan vi i praksis arbejder med legen og får indsigt i teorien bag.

På disse møder viser personalet film som er optaget op til mødet og viser, hvordan vi arbejder med børnene i de tre forskellige lege-praksisser: Selvinitieret leg, styret lege og guidet leg. Alle børn medvirker i en af filmene. Vi fortæller også her om børns lege-udvikling, og hvordan vi understøtter den hos os - og taler med forældrene omkring hvad de gør, og kan gøre derhjemme.

(GDPR: Film der er optaget til brug på forældremøder slettes efterfølgende).

På det uformelle niveau, er det hverdags-samtalerne i forbindelse med jeres aflevering og vores modtagelse af jeres barn om morgenen samt jeres afhentning og vores afsked med jeres barn om eftermiddagen, der er den primære platform.

Vi ser hverdags-samtalerne som vigtige fordi det er her, hvor vi gensidigt kan gøre hinanden klogere på jeres barns liv både hjemme hos jer og her i vuggestuen.

I den følgende case vil vi udfolde et eksempel på en konkret samarbejdsproces, hvor forældrene blev vigtige medspillere i understøttelsen af deres barns legeudvikling:

Tobias er en dreng på 2,1 år. Personalet har gennem et stykke tid observeret Tobias stå for sig selv i rummet, uden at kontakte de andre børn. Personalet prøver derfor at få Tobias med i børnefællesskaberne, men selv om de andre børn viser interesse for Tobias, så foretrækker Tobias tilsyneladende at stå for sig selv på gulvet, væk fra de andre børn. Tobias udtrykker sig ej heller verbalt, hvilket personalet bemærker og observerer over et stykke tid.

Personalet vælger at invitere Tobias' forældre til en dialog omkring Tobias og hans liv og legeliv i institutionen og i hjemmet, for at finde en løsning på den udfordring, som det ser ud til, at Tobias bakser med: Tobias udtrykker sig ikke verbalt i vuggestuen, og han opsøger ikke de andre børn for at lege.

Ved mødet fortæller forældrene, at de ikke genkender det, som personalet har observeret.

De fortæller, at Tobias derhjemme løber rundt i lejligheden og taler meget – og at han i øvrigt kan tælle til tyve, hvilket han bruger meget tid på at gøre derhjemme.

Pædagogen griber den nye information og spørger, hvordan Tobias har lært at tælle. Forældrene forklarer, at Tobias har nogle klodser derhjemme med tal på, og dem bruger han meget til at øve med.

Pædagogen laver en fælles aftale med forældrene: Tobias får sine tal-klodser med i vuggestue hver dag i en periode, i en lille pose. Pædagogen vil lade ham lege med klodserne i vuggestuen, sammen med hende, og se hvad der sker.

Tobias får klodserne med i vuggestue, og hurtigt kommer de andre børn og viser interesse, både for klodserne og Tobias, som nu kan tælle for dem. Hurtigt ser personalet, hvordan Tobias' selvværd og selvtillid stiger, og han begynder at lege med de andre børn. Situationen omkring Tobias er løst.

Denne fortælling viser, hvor vigtigt det er, at personale og forældre samarbejder om barnets legeudvikling, og hvor hurtigt det kan gå for et barns udvikling og adfærd, når de gør det.

Leg og læreplanerne

Vi vil i dette afsnit formulere os omkring læreplanerne, og beskrive de 6 læreplanstemaer med udgangspunkt i leg, for børn mellem 1 og 2 år og 10 måneder, med henblik på at beskrive, hvordan vi i Jagtvejens Asyl arbejder med læreplanstemaerne og leg.

De 6 læreplanstemaer er: Alsidig personlig udvikling, social udvikling, kommunikation og sprog, krop, sanser og bevægelse, natur, udeliv og science samt kultur, æstetik og fællesskab.

Alsidig personlig udvikling

Alsidig personlig udvikling drejer sig om den stadige udvidelse af barnets erfaringsverden og deltagelsesmuligheder, som forudsætter engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse.

Angående "Engagement" beskriver de i Den Styrkede Pædagogiske Læreplan:

Læringsmiljøet skal fremme børns engagement og deltagelse, så børnene derigennem oplever fordybelse, selvrespekt, selvtillid og selvværd. Børn udvikler engagement, når de indgår i relationer..., hvor de oplever sig respekteret, passet på og værdsat af nære, tillidsgivende voksne (Børne- og Undervisningsministeriet, 2018).

I Jagtvejens Asyl indretter vi læringsmiljøet, ud fra børnenes interesser, så børnene bliver inspireret og har lyst til at starte og deltage i leg. Det gør vi f.eks. når vi om morgenen dækker det lille bord i legekøkkenet, tager legetøjskasser frem og sætter det op på gulvet på en måde, der indbyder til leg og gør det attraktivt for børnene at engagere sig i leg både med børn og voksne.

Angående "Livsduelighed" formulerer de:

Læringsmiljøet skal gennem leg og andre meningsfulde aktiviteter bidrage til, at børn gør sig væsentlige erfaringer med forskellige sociale positioner...der udvikler og understøtter børnenes dannelse og livsduelighed...Børnene får en forståelse af demokrati og demokratiske processer (Børne- og Undervisningsministeriet, 2018).

I Jagtvejens Asyl indretter vi læringsmiljøet, så børnene oplever forskellige "arenaer" dagen igennem; bl.a. morgensamling, aktivitetsgrupper, og måltid. Her øves demokratiske processer som turtagning, få øjnene op for hinanden, skiftes til at være i centrum eller have en opgave, f.eks dække bord.

Angående "Gåpåmod" skriver de:

Læringsmiljøet skal understøtte børn i at udtrykke deres følelser og håndtere konflikter hensigtsmæssigt uden at miste gåpåmodet (Børne- og undervisningsministeriet, 2018).

I Jagtvejens Asyl positionerer vi os fordelt rundt på stuen som trygge baser, er nærværende, understøtter børnenes initiativer og passer samtidig på, at alt er trygt og sikkert. Vores positionering betyder også, at vi kan hjælpe børnene med de konflikter, der må opstå i legen, som de har lidt svært ved eller ikke selv kan løse.

Angående "Deltagelseskompetence" formulerer de:

Læringsmiljøet skal understøtte og udvide barnets erfaringsverden. ...Børn øver sig i deltagelseskompetence ved at balancere mellem iagttagende og mere initiativtagende positioner...Fordybelse understøtter...børnenes koncentrations- og abstraktionsevne (Børne- og Undervisningsministeriet, 2018).

I Jagtvejens Asyl øver børnene sig i forskellige legedeltagelseskompetencer ved at indtage forskellige roller i leg. Vi danner legegrupper med øje for, at børnene får mulighed for at deltage på forskellige måder, både at være den iagttagende og være den initiativtagende. På den måde får barnet erfaringer med forskellige former for legedeltagelse og forskellige positioner i leg.

Social udvikling

Social udvikling er udvikling af sociale handle- og deltagelsesmuligheder, og foregår i sociale fællesskaber, hvor børnene kan opleve at høre til, og hvor de kan gøre sig erfaringer med selv at øve indflydelse og med at værdsætte forskellighed.

Angående "Deltagelse og medindflydelse" står der i Den Styrkede Pædagogiske Læreplan at:

Børn i dagtilbuddet skal deltage i sociale fællesskaber, hvor de oplever at høre til, og hvor de kan bidrage værdifuldt og relevant til fælles lege, aktiviteter og samvær (Børne- og Undervisningsministeriet, 2018).

Et eksempel på, hvordan vi understøtter “Deltagelse og medindflydelse” i hverdagen, er når vi holder morgensamling, og barnet her oplever at være en værdifuld del af et socialt fællesskab. Dette tydeliggøres bl.a. når vi synger “Navne-sangen”, hvor vi synger om alle de tilstedeværende børn. Hvis vi oplever, at et barn har svært ved at deltage i det sociale fællesskab, gør vi bl.a. brug af guidet leg, hvor vi kan understøtte barnet i at deltage relevant i legen og derigennem blive en del af fællesskabet.

Angående “Empati” formuleres det:

Indbyrdes relationer og venskaber mellem børn har stor betydning for den sociale læring og medvirker til udvikling af sociale færdigheder, som det ofte ses i legen. Det er væsentligt for børns udvikling af empati, at det pædagogiske personale er optaget af børneperspektiver, som børnene udtrykker både verbalt og kropsligt (Børne- og Undervisningsministeriet, 2018).

I Jagtvejens Asyl deler vi børnene ind i legegrupper ud fra børnenes indbyrdes relationer og med henblik på at styrke begyndende og vedholdende venskaber. Vi prioriterer tid og rum til legen, så barnet igen og igen kan øve sig på sociale færdigheder.

Angående “Legens betydning for social læring” formuleres det:

Et af legens kendetegn er, at den bliver til undervejs, og at børn derfor må afstemme med hinanden hele tiden. Børns sociale læring finder også sted, når de iagttager andre børns leg, så de f. eks. lærer at afkode legens formelle og uformelle regler (Børne- og Undervisningsministeriet, 2018).

Kommunikation og sprog

Sproget udvikles gennem relationer og her bliver legen vigtig. I Jagtvejens Asyl er vi meget opmærksomme på at lytte til det, børnene kommunikerer og opfange deres signaler både verbalt og nonverbalt, for derefter at kunne udvide og fortolke deres udsagn.

Ved de yngste børn gør vi brug af imitation, hvor vi imiterer deres lyde eller bevægelser, for derefter at sætte ord på, hvad barnet forsøger at kommunikere. Og ved de lidt ældre børn, som siger et par ord eller flere, kommenterer og udvider vi på deres udsagn. Det fordrer, at vi er opmærksomme på, hvad børnene er interesseret i, vi holder udkig, og tager udgangspunkt i deres interesser og intentioner. Vi giver børnene tid til at kommunikere, vi afventer barnets svar inden vi selv byder ind, så vi ikke selv bliver den dominerende i samtalen. Vi lytter til det, børnene kommunikerer og vi er nærværende i samtalen. Her bruger vi vedvarende fælles tænkning, som er når et barn og en voksen er fælles om noget kognitivt stimulerende, hvor den voksne er nærværende og fordybet.

I det følgende vil vi kigge på børns sproglige udvikling i relation til de tre forskellige lege-praksisser: "Styret leg", "Guidet leg" og "Selvinitieret leg".

Sproglig udvikling gennem legepraksissen "Styret leg":

Sang, musik og bevægelse styrker i høj grad barnets sproglige udvikling. Det kommer bl.a. til udtryk i vores styrede lege, når vi holder morgensamling eller leger sanglege, som f.eks. Bjørnen Sover.

Musikken træner auditive færdigheder, som får betydning for sprogtilegnelse.

Der er musikalitet i vores sprog. Rytme, klang, toner, betoning, pauser, timing, tempo. Uden denne musikalitet ville sproget være uforståeligt. Desuden læres ord og begreber bedst, når de kobles sammen med sanseoplevelser.

Til morgensamling starter vi med at sige godmorgen til vores maskot (ugle og trolde) og til alle vennerne. Det er en fast rutine vi laver hver morgen, herigennem bliver børnene opmærksomme på hinanden og de lærer hinandens navne. Herefter synger vi nogle sange med fagter til, som passer til årstiden. Vi benytter de samme sange ca. 3 måneder af gangen, som gør at sangene er genkendelige for børnene. De mange gentagelser gør, at de børn, der fortsat ikke har noget verbalt sprog, hurtigt kobler fagterne til de sange, vi synger, og at de børn, der kommunikerer verbalt, synger med på sangene.

Sproglig udvikling gennem legepraksissen "Guidet leg":

I den guidede leg bruger vi strategien *turtagning* når vi bl.a. vil understøtte og udvide legen undervejs, med udgangspunkt i børnene og deres handlinger.

I Jagtvejens Asyl benytter vi os af den sproglige strategi *turtagning*, for at understøtte børnenes sproglige udvikling. Her stræber vi efter mindst fem turtagninger. Turtagning er en af de grundlæggende kommunikationsregler, hvor der skiftes mellem at være den aktivt udøvende og være den lyttende, som en slags vippetur. Vi viser interesse for barnets verden ved at udvide på barnets sprog. Dette gør vi ved at åbne samtalen op ved for eksempel at kommentere på det barnet siger eller stille åbne spørgsmål tilbage, som får barnet til at reflektere, for så igen at svare os. På den måde får vi skabt en dialog med barnet, og barnet bliver inspireret til at anvende nye ord og begreber. Det kan eksempelvis se ud på denne måde:

1. tur - Barnet: "Se, jeg har bygget et stort hus"
2. tur - Voksen: "Det er et stort hus, hvem bor i det?"
3. tur - Barnet: "Der bor et monster."
4. tur - Voksen: "Der bor et monster. Hvad kan monsteret godt lide at spise?"
5. tur - Barnet: "Den kan godt lide at spise is."

Man kan også benytte turtagning med et barn i de tidlige trin af den verbale kommunikation. Her kan man læne sig op ad sociale rutiner som kommunikationsstrategi.

Sociale rutiner som borte-tit-tit-legen, er en vigtig del af barnets tidlige sociale interaktioner. Udover at børnene synes at det er sjovt, støtter de sociale rutiner også barnet i at gøre turtagningen lettere. Dette er bla. fordi at rutinerne udføres på en særlig måde, involverer få handlinger, lyde eller ord, turene er gentagne og forudsigelige, samt tydelige signaler, der opfordrer barnet til at tage sin tur.

Sproglig udvikling gennem legepraksissen "Selvinitieret leg":

I den selvinitierede leg, kan vi observere barnet og se, hvor barnet er i sin sproglige udvikling og se, om barnet har taget nogle nye ord og

begreber til sig f.eks. gennem guidet leg, som det bruger i relation til de andre børn, f.eks. i den selvinitierede leg.

Vi bruger vores observationer fra den selvinitierede leg til at planlægge den guidede leg. Her observerer vi bl.a., hvordan børnene i leg kommunikerer verbalt/non-verbalt i relationen til de andre børn, og vi kan ud fra disse nye observationer planlægge yderligere guidede lege, der understøtter børnenes sproglige kompetencer.

Krop, sanser og bevægelse

Barnet er i verden gennem kroppen, og når det støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke og passe på kroppen, lægges fundamentet for fysisk og psykisk trivsel og sundhed.

I Jagtvejens Asyl inviterer vi barnet til at få mange forskellige kropslige erfaringer i et miljø, hvor bevægelsesglæde, kreativitet og leg er nøglebegreber, og hvor det pædagogiske personale understøtter det enkelte barn og skaber fleksible, inkluderende læringsmiljøer.

Gennem vores indretning på stuerne skaber vi forskellige læringsmiljøer med fokus på forskellige lege og aktiviteter og dermed forskellige måder at bruge kroppen og sanserne på.

I vores tumlerum er der plads til vilde bevægelseslege. Vi bygger baner med puderne, som vi kan hoppe, kravle, tumle og rutsje på. Vi kaster med bolde, gynger, leger løbeleg og fangeleg. Vi sætter musik på, som vi danser til.

I vores "værksted" udforsker vi sanserne. Vi leger med modellervoks, ris fra riskassen, maler, leger med sand, tager en balje med vand og kaster dyr i eller leger med grøntsager og andet. Når vi er i haven eller på tur mærker vi regnen, blæsten eller solen på kinderne, vi får mudder på hænderne, mærker når det bliver koldt, eller varmt om sommeren.

I vores legekøkken er der plads til social fælles leg. Vi sanser på maden, smager på skeen og tager den i munden. Det samme gør sig gældende under vores måltid - her er der rig mulighed for at sanse og

eksperimentere med maden, gaflen og koppen. Desuden bruger vi hele kroppen når vi laver fælles rytmiklege, hvor vi for eksempel hopper og danser sammen.

I vores fordybelsesområde er der plads til, at man kan trække sig tilbage og kroppen kan få et hvil. Man kan læse en bog for eksempel. Eller man kan sidde og tegne eller lægge puslespil ved det lille bord - og samtidig få trænet sin finmotorik - set ud fra et voksenperspektiv.

Natur, udeliv og science

I Jagtvejens Asyl er vi opmærksomme på at skabe et læringsmiljø som giver alle børn mulighed for at få erfaringer med og oplevelser i naturen. Dette dækker bl.a. over forskellige naturtyper såsom skov og strand og forskellige levende organismer såsom dyr og planter, men også at børnene stifter bekendtskab med f.eks. årstider og vejret.

Vi skaber naturoplevelser for børnene ved eksempelvis at tage på gå-, bus- eller cykelture ud i naturen, hvor vi bl.a. besøger skoven i Charlottenlund, Bispebjerg Skolehave, Assistens kirkegård, men også når vi går en tur ud i vores egen have. På den måde får børnene mulighed for at gøre sig erfaringer med naturen samt udvikle forståelse for naturen og de ting, der foregår i naturen.

Uderummet giver plads til bevægelse, sansning, fantasi og kreativitet. F.eks. giver vores baghave mulighed for de lidt vildere lege, hvor vi kan løbe, køre stærkt på scootere eller gynges højt oppe i luften på gyngen. Vi leger også med vand og sand ude i haven, og børnene får på den måde et kendskab til naturmaterialer og samtidig får de stimuleret deres sanseoplevelser. Det kunne også være, når vi tager på tur over til byoasen og kigger på gederne og aer kaninerne. Eller når vi går på sneglejagt i haven og finder blade til dem, som vi fodrer dem med. Når børnene får legemuligheder og oplevelser i og med naturen, så får de mulighed for at lære sig selv og naturen bedre at kende.

Science-tilgangen vægter en undersøgende tilgang, hvor naturen og naturfænomener såsom lys, luft og vejr-fænomener inddrages. Når vi

arbejder med science-tilgang i Jagtvejens Asyl, tager vi udgangspunkt i børnenes interesser, undren og spørgsmål og inddrager børnenes allerede eksisterende viden og erfaringer.

Vi er opmærksomme på, at vi skaber et læringsmiljø, der giver børnene mulighed for at danne erfaringer med årsag, virkning og sammenhænge, og som støtter børnene i at kategorisere og systematisere deres omverden ved hjælp af relationspar såsom: mange/få, stor/lille, tung/let, over/under, lys/mørke osv.

Derudover er vi også opmærksomme på, at vi giver børnene mulighed for at eksperimentere med antal, rum, og form. Det sker f.eks. når vi, ude i haven, fylder baljen op med vand og et barn putter et blad derned, som flyder ovenpå vandet, hvorefter et andet barn smider en sten i baljen og ser den falde til bunds - denne opdagelse vil sikkert føre til nysgerrighed og undren hos barnet, som vi netop kan imødekomme ved, at vi, i samspil med barnet, er undersøgende og sætter ord på, at stenen er tung og bladet er let, eller stenen er under vandet og bladet er over vandet osv.

Et andet eksempel på lege med science-tilgang kunne være når vi indenfor på stuen ruller alle gardinerne ned og slukker lyset, så det bliver helt mørkt og vi så finder vores lysende bolde og lommelygter frem og lyser med dem i mørket. På den måde skaber vi mulighed for at børnene får erfaringer med, hvad lys og mørke er.

Kultur, æstetik og fællesskab

Vi forstår "Kultur, æstetik og fællesskab" som både æstetiske oplevelser, processer og aktiviteter, og kultur som dannelse og relationer mellem mennesker. Og har fokus på kultur som en skabende kraft, der aktiverer børnenes krop og sanser samt de kulturelle værdier som de tilegner sig og bliver inddraget i og bliver medskabere af i hverdagens forskellige lege, aktiviteter og rutiner.

Vi har fokus på kultur både som kultur til børn, men også med børn samt af børn: At børnene både oplever og deltager i kultur som vi eller andre

har lavet til børnene, samt kultur vi laver sammen med dem og, kultur børnene selv skaber og producerer – eksempelvis i legekulturen i huset. Vi introducerer forskellige både traditionelle lege til børnene, samt udvikler nye lege sammen med dem. Dette giver plads til og understøtter de lege, de på egen hånd initierer og udvikler sammen i børne-legekulturen.

Vi har således fokus på, at læringsmiljøet må bestå af både kulturelle indtryks- og udtryksmuligheder for børnene både gennem leg, rutiner og aktiviteter, eksempelvis gennem musik, dans, teater, sang og litteratur. Og i forbindelse med de traditionsrige højtider: Jul, påske, forårsfest/fastelavn m.v.

Læringsmiljøet må understøtte børnene i både at få forskellige kulturelle indtryk, men også forskellige kulturelle udtryksmuligheder, der kan understøtte dem i at forstå deres omverden og skabe mening og fællesskaber i deres hverdag

Vores pædagogiske læringsmiljø giver således børnene deltagelsesmuligheder i skabende virksomhed, og giver dem gode muligheder for at eksperimentere, og bruge deres fantasi og kreativitet og blive medskabere af skabende demokratiske fællesskaber, hvor alle børn gives deltagelsesmuligheder.

Litteraturliste

- Andersen, P. Ø. & Kampmann, J., Børns legekultur, Socialpædagogisk bibliotek, (1996).
- Brandtzæg, I., Torsteinson, S. & Øiestad, G., Se Barnet Indefra, Hans Reitzels Forlag, (2016).
- Børne- og undervisningsministeriet, (2018), Den Styrkede Pædagogiske Læreplan, EMU.dk.
- Børne- og Undervisningsministeriet, (2020), Dagtilbudsloven, Retsinformation (LBK nr 985 af 27/06/2022), hentet d. 08/12/2023, fra - <https://www.google.com/url?q=https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/985%23P7&sa=D&source=docs&ust=1700816485151772&usg=AOvVaw2EFJ0m9cJJqMt8H4gzVjT2>
- Elverkilde, S., Forældresamarbejde om hjemmelæringsmiljøer, Dafolo, (2021).
- Jensen, H., Pyle, A., Zosh, J. M., Ebrahim, H. B., Zaragoza Scherman, A., Reunamo, J., & Hamre, B. K., Legefacilitering: Viden om kunsten at engagere små børn (whitepaper). LEGO Fonden, Danmark, (2019).
- KL, "5 kendetegn for leg" i Legende læring, sidst redigeret d. 05/10/2023, hentet d. 08/12/2023 fra - [Legende læring \(kl.dk\)](#)
- Krogh, S. og Smidt, S. Aktionslæring i pædagogisk praksis, Dafolo, (2022)
- Krogh, S. & Smidt, S., Forældresamarbejde der virker, Dansk Psykologisk Forlag A/S, (2015).
- Krogh, S. & Smidt, S. "Legeobservationer" i Legens Magi, Sønnichsen, L. H. & Jørgensen, H. H. (red.), Akademisk Forlag, (2019).
- Krogh, S. & Smidt, S., "Mangelfuld legepædagogisk praksis" i 16 kendetegn ved lav kvalitet i dagtilbud, Dansk Pædagogisk Forum, (2022).
- Poulsen, A., Børns udvikling, Gyldendal, (2008).
- Rambøll, Hjernen og hjertet, "Sprogtrappen", sidst redigeret 2023, hentet d. 08/12/2023 fra - <https://www.google.com/url?q=https://hjernenhjertet-dk.ramboll.co>

[m/dagtilbud/sprogtrappen&sa=D&source=docs&ust=1700816485150503&usg=AOvVaw0wlpFrGBnFRJT8oETP_jTf](https://www.dokumentation.dk/m/dagtilbud/sprogtrappen&sa=D&source=docs&ust=1700816485150503&usg=AOvVaw0wlpFrGBnFRJT8oETP_jTf)

- Ringsmose, C. & Staffeldt, S. R., Rum og læring for de mindste, Dafolo, (2017).
- Sommer, D., Barndomspsykologi, udvikling i en forandret verden, Hans Reitzels Forlag, (1996).
- Stern, D. N., Et spædbarns dagbog - Hvad dit barn ser, føler og oplever, Hans Reitzels Forlag, (2003).
- Stern, D. N., Spædbarnets interpersonelle verden, Hans Reitzels Forlag, (2000).
- Taggart, B., "Forældrene og hjemmelæringsmiljøet gør en forskel - resultater fra the Effective Pre-school, Primary and Secondary Education Project" i Forældresamarbejde om hjemmelæringsmiljøer, Elverkilde, S., Dafolo, (2021).
- Thomsen, B. & Knudsen, H., Alle Med, Special-pædagogisk forlag, (2011).
- Zosh, J. M., Hopkins, E. J., Jensen, H., Liu, C., Neale, D., Hirsh-Pasek, K., Solis, S. L., & Whitebread, D., Learning through play: a review of the evidence (white paper), LEGO, Fonden, Danmark, (2017).
- Løkken, G. Når små børn mødes: om de yngste børns gruppefællesskab i daginstitutionen. Hans Reitzel (1997).